

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

До 300-річчя від дня народження Г. С. Сковороди

ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали II науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання
факультету початкового навчання**

11 жовтня 2022 року

**Харків
2022**

*Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 9 від 21 вересня 2022 р.*

Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали II науково-практичної інтернет-конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (11 жовтня 2022 р., м. Харків) / за заг. ред. д. пед. н., доц. В. В. Ушмарової. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. 68 с.

Збірник містить матеріали конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам початкової освіти. Розкриваються питання теорії та методики навчання і виховання у початковій школі, інноваційних підходів у роботі вчителя початкових класів, інклюзивного простору в освітньому процесі початкової школи, історико-педагогічних та компаративістських аспектів початкової освіти.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і викладачів закладів вищої освіти.

УДК 378:373.3

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Авлякулиєва Мадіна Реалізація ідей національного виховання в процесі позаурочної роботи	6
Андренко Наталя Шляхи розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобом дослідницької діяльності	7
Бєлявцева Світлана Передумови формування емоційного інтелекту молодших школярів	8
Бієнко Юлія Музейна педагогіка як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів	9
Букресєва Ганна Особливості формування пізнавальних універсальних навчальних дій у молодших школярів	10
Верецун Діана Гурткова робота як засіб розвитку творчих здібностей учнів початкових класів	11
Видиш Марія Аналіз практики формування навчальної дії контролю в молодших школярів	12
Єфименко Оксана Моральне виховання молодших школярів засобами авторської казки	13
Жуковська Ірина Моральне виховання молодших школярів в умовах воєнного стану: провідні ідеї та сучасні підходи	14
Клімова Тетяна Соціально-педагогічні проблеми взаємодії молодших школярів та медіа	15
Коваленко Ксенія Формування критичного мислення молодших школярів у позаурочній діяльності	16
Ковальковська Наталія Формування культури поведінки учнів молодших класів в освітньому процесі початкової школи	17
Кулакова Галина Шляхи активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами мультимедіа	18
Лисун Світлана Шляхи формування патріотичних почуттів молодших школярів у позаурочній діяльності	19
Литвинова Інна Фольклор як засіб морального виховання молодших школярів	20
Малахай Лариса Казкотерапія в освітньому процесі початкової школи	21
Марілова Тетяна Особливості формування навчальної мотивації молодших школярів	22
Овчарова Діана Особливості формування моральних понять учнів початкової школи	23
Олійник Ірина Особливості формування адекватної самооцінки у молодшому шкільному віці	24
Петренко Юлія Особливості формування здорового способу життя учнів початкових класів	25
Півнєв Олександр Теоретичні засади патріотичного виховання молодших школярів у початковій школі	26
Попова Вікторія Формування культури поведінки молодших школярів у процесі дозвілєвої діяльності	27
Прозор Анастасія Практичні аспекти формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичних ігор	28
Проценко Олександра Віртуальні екскурсії як засіб навчання і виховання молодших школярів	29

Слинько Аліна Теоретичні засади естетичного виховання молодших школярів в освітньому процесі	30
Сушина Лілія Особливості формування наукового світогляду у молодших школярів	31
Тертишна Оксана Робота з батьками учнів як складова виховання впевненості в собі у молодших школярів	32
Титаренко Олена Умови формування культури поведінки молодших школярів	33
Турченко Олена Формування ініціативності і підприємливості молодших школярів у освітньому процесі початкової школи	34
Хрипливець Ольга Практичні аспекти морального виховання дітей молодшого шкільного віку у співпраці з батьками	35
Шіралізаде Ламан Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва	36
Щукіна Вероніка Визначення первинного рівня сформованості пізнавального інтересу учнів початкової школи	37

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Бугай Яна Реалізація авторських методик навчання читання у Новій українській школі	38
Желудько Леся Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках математики	39
Лупаренко Світлана Принципи й особливості інтеграції змісту початкової освіти у вальдорфській школі	40
Савченко Поліна Прийоми гейміфікації в освітньому процесі як засіб підвищення мотивації молодших школярів	41
Сідунова Ольга Застосування арттерапії в освітньому процесі початкової школи	42

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Бережна Наталія Форми взаємодії сім'ї і школи в умовах інклюзії	43
Капуста Людмила Дисграфія у дітей молодшого шкільного віку, причини, особливості прояву	44
Комишан Марина Поняття поліморфна дислалія	45
Плющакова Інна Сучасні підходи до розвитку комунікативного потенціалу дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку	46
Сіненко Юлія Особливості діагностики дислалії у дітей дошкільного віку	47

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ ВЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Головіна Поліна Практичні аспекти реалізації педагогіки партнерства як засобу партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї	48
Іванченко Наталя Досвід взаємодії вчителя з батьками молодших школярів в умовах дистанційного навчання	49
Коротун Марина Форми організації успішної взаємодії вчителя з батьками молодших	50

школярів

Кремєниця Анастасія Досвід реалізації педагогічної освіти батьків молодших школярів у сучасних умовах в Україні 51

Кузнєцова Наталія Досвід організації педагогічного партнерства школи і сучасної сім'ї 52

Садівнича Анастасія Організація педагогіки партнерства у процесі соціалізації молодших школярів 53

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Козорог Вероніка Поглиблене вивчення навчального матеріалу як основа розвитку обдарованості 54

Пашкова Марина Особливості організації психолого-педагогічного супроводу академічно обдарованих учнів 55

СЕКЦІЯ 6

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Бережна Ольга Практична реалізація ідей А. Макаренка у сімейному вихованні 56

Борисовська Юлія Дидактика К.Д. Ушинського 57

Гасанова Гюльшад Джамал кизи Педагогічні ідеї Г. Ващенко в розбудові національної системи освіти 58

Демченко Наталія Народна педагогіка про формування працелюбства у дітей 59

Дрозд Юлія Досвід просвітницької діяльності Б. Грінченка 60

Мацишина Світлана Методи навчання читання в домашній освіті першої половини XIX ст. 61

Мирошнікова Ганна Практична реалізація ідей В. Сухомлинського щодо гуманістичного виховання молодших школярів 62

Навроцька Катерина Практична реалізація ідей В. Сухомлинського щодо вимог до особистості вчителя 63

Підгорна Тетяна Педагогічні погляди С. Русової щодо виховання особистості 64

Тер-Арсенян Наталія Підготовка вчителя початкових класів: погляд К.Д. Ушинського 65

Хоменко Юлія Цінності сімейного виховання у педагогічній спадщині А. Макаренка 66

Шведова Наталія С. І. Миропольський про роль просвітництва 67

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Реалізація ідей національного виховання в процесі позаурочної роботи

Авлякулиєва Мадіна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Одним потужних і актуальним в умовах сьогодення є напрям національного виховання молодших школярів. З перших днів у школі учень чи учениця має усвідомлювати свою приналежність до великого національного коду. Цьому сприяє національний компонент навчання – вивчення державної мови та мов національних меншин, національної культурної спадщини, творів національної літератури тощо. Національне виховання відбувається в родинному колі, шляхом передачі народних звичаїв і традицій, через вивчення традиційних свят, страв, напоїв, ігор та забавлянь. Розширювати коло знань про національні традиції дозволяє позаурочна робота: гуртки, клуби за інтересами, творчі народні колективи, майстерні з народних ремесел.

Традиційно значний вплив на особистість справляє вивчення національної історії, відвідування музеїв, вивчення документів минулого. Діти, які хочуть розширити своє уявлення про національну культуру можуть проводити дослідницьку діяльність у краєзнавчому гуртку, яка спонукає до самостійного пошуку тих національних ідентичностей, які і визначають певний етнос. Молодші школярі цілком спроможні збирати й за допомогою керівника гуртка опрацьовувати та систематизувати фольклорну спадщину (пісні, легенди, притчі, забавлянки для дітей), старожитності (посуд, побутові дрібнички, національний одяг чи його елементи), створювати малюнки житла, побуту, типових ремесел та ремісників.

Допомагають у вивченні національних традицій клуби за інтересами, де збираються ті, хто хотів би глибоко розумітися на проведенні національних свят, стравах національної кухні. Саме звідси походять наші традиційні українські масниці чи хидирлез у кримських татар (свято весни, родючості й достатку), чи ртвелі у грузинів (свято збору винограду). Такий обмін досвідом, вивчення особливостей святкування, частування, прикмет національних дійсв дозволяє краще зануритися і в традиції національного виховання.

Національне виховання не мислиме без вивчення народних ремесел, що ставали основою життя будь-якого етносу. Вивчення народних промислів дають змогу долучитися до генетичних кодів нації, зрозуміти її глибинні смислові орієнтири на землеробство чи скотарство, рослинництво чи виноградарство. З народними ремеслами нерозривно пов'язана народна творчість. І не лише усна чи пісенна, а й декоративно-прикладна (рукоділья, вишивання, оздоблення одягу, розпис по глині і дереву, витинання, коцарство).

Отже, національне виховання сьогодні є важливим складником становлення особистості молодшого школяра. Воно спрямоване, перш за все, на формування самоусвідомлення себе як частини великого народу, його історії, культури і традицій.

Шляхи розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобом дослідницької діяльності

Андренко Наталя

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасна людина все частіше включається до пошукової та творчої діяльності, яка функціонує за рахунок дослідницьких умінь, формування яких починається з початкової школи. У цей період відбувається активний розвиток інтелектуальної сфери дитини, зміна основного виду її діяльності; відбувається збільшення потреби у самовираженні.

Формування пізнавального інтересу, як складної особистісної освіти, відбувається поступово, у діяльності, яка має практичну спрямованість. Така діяльність, надаючи можливість здобувати, синтезувати, комбінувати, активно використовувати знання, включає активну дослідницьку діяльність, що сприяє успішному засвоєнню суб'єктивного нового знання. Безперечно, запорукою успіху розвитку пізнавального інтересу є наявність навчальної мотивації. Тобто, при правильно організованому підході до дослідницької діяльності молодші школярі, як правило, із задоволенням поринають у атмосферу науки, творчого пошуку та співробітництва. Підвищення інтересу та уваги до дослідницької діяльності не випадково, оскільки творча за своєю суттю робота, будучи органічно включеною, у навчальний процес, може збагатити її, а в учня розбудити здатність до самостійної дослідницької діяльності. З цього випливає, що під час уроків треба сприяти формуванню у учнів пізнавальної активності та розвитку пізнавального інтересу.

Сприяння формуванню та розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів під час уроків може відбуватися шляхом використання під час уроків ігрових методів навчання, цікавих вправ, роботи з мапою, наукових дослідів, створення проблемних ситуацій, сучасних інформаційних технологій. Зробити опитування вивченого матеріалу більш жвавим допоможуть цікаві вправи. Наприклад, загадки, кросворди, ребуси, анаграми, шаради тощо. Сприяючи розвитку пізнавальної активності, важливо залучувати молодших школярів у діяльність з виконання творчих завдань, спонукати до самостійної діяльності, наприклад, із допомогою проведення наукових дослідів. Так, при розгляді природознавчих питань проводяться дослід з вивчення властивостей деяких води, повітря, гірських порід, снігу, льоду, явищ природи, наприклад: кругообіг води у природі, виверження вулкану, тощо. Спостерігаючи за процесом протікання дослідів, молодші школярі виступають як «маленькі вчені», тобто відбувається включення учнів до пошуково-інформаційного, рефлексивно-коригувального та творчого напрямів навчальної діяльності. Таким чином, формується інтерес до навчальних предметів в початковій школі, виявляються схильності до різних галузей знання, видів праці, розвиваються моральні та пізнавальні прагнення. Однак цей процес відбувається не автоматично, він пов'язаний з активізацією пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання та розвитку самостійності молодших школярів.

Передумови формування емоційного інтелекту молодших школярів

Белявцева Світлана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Ефективність формування емоційного інтелекту молодших школярів залежить від врахування в даному процесі біологічних (рівень емоційного інтелекту батьків, тип мислення, успадкування задатків емоційного сприйняття, властивостей темпераменту тощо) і соціальних (синтонність, саморегуляція й самооцінка, рівень розвитку самосвідомості, упевненість у своїй емоційній компетентності, емоційно сприятливі відносини у родині тощо) і педагогічних передумов. Розглянемо більш детально педагогічні чинники, що сприяють формуванню емоційного інтелекту молодших школярів.

Аналіз праць учених дозволяє визначити основні педагогічні чинники, що позитивно впливають на розвиток емоційного інтелекту молодших школярів, а саме: емоційність учителя; емоційно сприятлива атмосфера; емоційне спілкування; партнерські відносини, взаємодія між школярами (використання парних, групових форм роботи); діяльність, що приносить позитивні емоції, успіх і радість; активні форми організації освітньої діяльності, які сприяють розвитку емоцій, переживання (ігри, розваги, конкурси, ранкові зустрічі, свята тощо); емоційність змісту навчальної інформації; використання наочності, що викликає емоції (персонажі казок, мультфільмів тощо), сприяє розвитку в уяві яскравих образів; використання мультимедійних засобів; комплекс вправ і завдань, що допомагають проявляти, розуміти, контролювати власні емоції та емоції інших. Як зазначав В. Сухомлинський, «вчитель повинен уміти створити в учнів внутрішній стан емоційного піднесення, інтелектуального натхнення, бо без цього заняття спричинятимуть тільки байдужість, а нечутлива розумова праця приносить втому».

Значущим у процесі формування емоційного інтелекту молодших школярів є вставлення доброзичливих, щирих, дружніх, підтримуючих взаємини в дитячому колективі. Це, в свою чергу, впливає на позитивний психологічний стан учнів, їхнє самопочуття, прояв емоцій, бажання відкрито висловлювати власні почуття, прагнення до творчої самореалізації, прояву власних здібностей, розкриття таланту. Емоційне спілкування вчителя з учнями та учнів між собою забезпечує їхні потреби в отриманні корисної і цікавої інформації, в емоційному контакті, підтримці, стимулюванні, впевненості, у висловленні власних поглядів. Таке спілкування викликає емоції довіри, симпатії, задоволення, впливає на їх прояв, на розуміння внутрішнього світу інших, вчить керувати власними емоціями. Враховуючи недостатній рівень досвіду в молодших школярів у вираженні емоцій, усвідомленні власних переживань, розуміння причин, котрі їх викликають, доцільно вчити їх адекватно виражати почуття, описувати власні емоції, розуміти причину їх виникнення, управляти ними.

Музейна педагогіка як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів

Бієнко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Учитель початкових класів постійно має оновлювати методичний інструментарій, оскільки підтримувати пізнавальну активність дітей, мотивувати їх до навчання можна лише на основі формування стійкої зацікавленості. Тому початкова школа сьогодні стала своєрідним майданчиком для експериментальних технологій, цифровізації, авторських методик вивчення окремих предметів, інтеграції навчального матеріалу. Значним пізнавальним потенціалом володіє навчальний процес побудований на засадах музейної педагогіки. Музейна педагогіка, на нашу думку, це система передачі знань на основі міждисциплінарної інтеграції. Музейне середовище стає основою для побудови уроку або системи уроків, об'єднаних спільною метою. Наприклад, на базі історичного музею можна вивчати історію, народознавство, рідну та іноземні мови, дизайн і технології тощо. Музейні експозиції наповнені не просто старовинними предметами чи документами, вони стають дидактичним матеріалом для навчання, обговорення, написання творчих робіт, а відповідно й основою для розвитку критичного мислення. Незаперечним є той факт, що музейна педагогіка формує дослідницькі вміння, розвиває пам'ять, уяву, логіку, допомагає встановлювати причинно-наслідкові зв'язки й активізує всі комунікативні процеси.

Роль музейної педагогіки в розвитку комунікативної компетентності молодшого школяра важко переоцінити. Перебування в музейному просторі збагачує активний словник учня, деякі застарілі і не зрозумілі до того слова набувають нового змісту і переходять із пасиву в актив. Побачене в музеї завжди викликає позитивні емоції, враження, народжує переживання, які хочеться обговорити, поділитися ними з друзями чи рідними. Сприяють глибокому осмисленню побаченого й творчі роботи, що мають на меті розвиток писемного мовлення, правильне оформлення думки на письмі, розвивають логіку і послідовність викладу.

З метою активного використання потенційних можливостей музейної педагогіки багато закладів освіти відкривають власні музейні кімнати, музейні експозиції та повноцінні музеї. Тоді з'являється реальна можливість зробити музейну педагогіку невід'ємним складником освітнього процесу. За такого підходу учні самі стають укладачами каталогів, описують експонати, розробляють експозиції і стають екскурсоводами. Така робота вимагає постійних занять з культури мовлення, постановки дикції, дихання, голосу. На основі певних музейних експозицій може проводитися гурткова робота, наприклад, літературна, художня, краєзнавча. Отже, музейна педагогіка дає можливість розвивати творчий потенціал учнів, розвивати їхню комунікативну компетентність, використовуючи для цього нові нестандартні прийоми.

Особливості формування пізнавальних універсальних навчальних дій у молодших школярів

Букреєва Ганна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Як відомо, формування універсальних навчальних дій відбувається у межах системно-діяльнісного підходу, згідно з яким молодші школярі стають суб'єктами освітнього процесу: вони безпосередньо беруть участь у визначенні мети, виборі способів дій та оцінці досягнутих результатів у навчальній діяльності.

Проблему формування пізнавальних універсальних навчальних дій молодших школярів відображено у здобутках таких дослідників, як: Н. Баюрко, О. Брежнєва, Д. Гомоляко, О. Довгаль, Т. Кравченко, С. Лупаренко, М. Марусинець, Л. Назарець, Л. Сапунова тощо.

Пізнавальні універсальні навчальні дії (УНД) є складовою метапредметних навчальних універсальних дій. Пізнавальні універсальні навчальні дії – це система прийомів, що дозволяє працювати з інформацією. Ці прийоми забезпечують організацію навчально-пізнавальної діяльності та спрямовані на пізнавальний розвиток особистості.

Розглянемо докладніше групи складових пізнавальних УНД. До першої групи належать загальнонавчальні дії, які у свою чергу поділяються на інформаційно-пошукові та інформаційно-аналітичні. Ці дії є основою пізнавальної самостійності молодших школярів. Друга група пізнавальних універсальних навчальних процесів – це логічні УНД. Ці дії є основними розумовими операціями, на які спираються всі пізнавальні процеси. Третьою групою пізнавальних УНД є дії формулювання та вирішення проблеми.

Власне процес розвитку універсальних навчальних процесів є досить тривалим. УНД є складовою частиною у системі здобуття молодшими школярами соціального досвіду та нових предметних знань. Так, на рівень складності завдання, що пов'язане з освоєнням способу, впливають вікові особливості дитини. Цей процес формується внаслідок прямого пояснення та тривалих тренувань, що проходять у три основні етапи:

1. «Уявлення»: спочатку новий спосіб дії молодші школярі виконують за зразком;
2. «Спосіб»: за назвою здійснюють спосіб дії;
3. «Опанування УНД»: необхідний спосіб дії застосовують у контексті навчальної задачі.

Отже, у початковій школі молодший школяр має опанувати способи пізнавальної, творчої діяльності, оволодіти інформаційними вміннями, бути готовим до навчання протягом життя. Успішні результати навчання в початковій школі неможливо отримати без формування у молодших школярів навчальних умінь, які розвивають пізнавальну діяльність учня, оскільки є загальнонавчальними, тобто не залежать від конкретного змісту предмета. У цьому кожен навчальний предмет відповідно до специфіки змісту посідає у процесі своє місце.

Гурткова робота як засіб розвитку творчих здібностей учнів початкових класів

Верецун Діана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Відповідно до статті 5 Закону України «Про позашкільну освіту», гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів належать до структури позашкільної освіти, а їх діяльність спрямована на вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів; пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів тощо.

Гурток (секція, клуб, творче об'єднання) – основна традиційна форма реалізації змісту позашкільної освіти і виховання учнів як у процесі вивчення окремого навчального предмета чи їх сукупності, так і різноманітних інтегрованих курсів у межах навчальних програм, затверджених МОН України чи адаптованих навчальних програм. За своєю суттю гурток – це специфічна спільність дітей та учнівської молоді, яка ґрунтується насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид навчальної та практичної діяльності; середовище, де забезпечуються умови інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей, реалізація їхнього творчого потенціалу та створюються комфортні умови соціальної адаптації до умов реального життя.

Гурткова робота в закладах загальної середньої освіти є частиною освітнього процесу. Це один із найефективніших шляхів розвитку творчо спрямованої особистості. Саме тому організація роботи різноманітних гуртків, секцій, студій у ЗЗСО потребує особливої уваги з боку адміністрації шкіл та районних управлінь освіти.

Основні вимоги до заняття в гуртку з розвитку творчих здібностей учнів: використовуйте різноманітні форми і методи організації навчальної діяльності; створюйте атмосферу, що сприяє зацікавленості кожного учня в роботі гуртка; стимулюйте учнів до розмірковування, використання різних способів виконання завдань без страху помилитися, дати неправильну відповідь; використовуйте в процесі роботи дидактичний матеріал, що дозволяють учню обирати найбільш прийнятні для нього вид і форму навчального матеріалу; оцінюйте діяльність учня не тільки за кінцевим результатом, але й за процесом його досягнення; заохочуйте намагання учня знаходити власні способи виконання завдань, аналізуйте способи роботи інших учнів в процесі заняття; створюйте такі педагогічні ситуації спілкування на занятті, які дозволяють кожному учневі проявляти ініціативу; створюйте атмосферу, що сприятиме самовираженню.

Аналіз практики формування навчальної дії контролю в молодших школярів

Видиш Марія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Розробка теоретичних положень в педагогіці багато в чому обумовлена потребами шкільної практики. Тому виникає необхідність аналізу стану формування в молодших школярів навчальної дії контролю як узагальнюючого вміння для здійснення самоконтролю в сучасній початковій школі. Вивчення стану організації роботи з формування навчальної дії контролю в молодших школярів може бути організовано шляхом аналізу програм, анкетування вчителів, проведення бесід з вчителями, відвідування й аналізу уроків, які містили спостереження за діяльністю педагогів і учнів, аналізу методичних посібників.

Нами було проведене анкетування 23 вчителів початкової школи з проблеми формування навчальної дії контролю в молодших школярів. Ці вчителі реалізують освітню систему розвивального навчання.

Метою проведення анкетування було отримання кількісних та якісних даних про стан реалізації завдання формування навчальної дії контролю в учнів початкової школи. У результаті анкетування необхідно було визначити, чи існують, на думку педагогів, труднощі в процесі формування навчальної дії контролю в молодших школярів і відповідні труднощі в учнів, з'ясувати причини проблем (у разі їх наявності), отримати інформацію про обізнаність учителів у методичних аспектах організації роботи з формування в учнів навчальної дії контролю.

За результатами анкетування 93,02% педагогів констатували наявність в учнів проблем при здійсненні цієї навчальної дії. Учителі зафіксували причини труднощів, які належать до різних змістовних груп. Зокрема, найчастіше були вказані особливості пізнавальних процесів учнів, а саме: неухважність, погана пам'ять, малий словниковий запас. Серед труднощів, безпосередньо пов'язаних із оволодінням навчальним змістом, визначено: невміння користуватися правилами, допоміжною літературою, добирати модель способу дій, перевіряти власну роботу, бачити помилки у власній роботі, незнання плану дій і способів самоперевірки. Однак, відповіді вчителів вказують на те, що багатьом з них взагалі не вдалося сформулювати учнівські проблеми. Зокрема, 32,56% педагогів, констатуючи наявність у молодших школярів труднощів у здійсненні навчальної дії контролю, не зафіксували жодної причини виникнення цих проблем. Учителям було запропоновано назвати професійні труднощі в навчанні учнів молодших класів здійснювати цю навчальну дію. Відповіді вчителів характеризуються фіксацією тих причин, що пов'язані з особливостями виконання ними власної професійної діяльності (23,26%).

Таким чином, аналіз практики формування навчальної дії контролю свідчить про існування у великої кількості молодших школярів труднощів у здійсненні навчальної дії контролю і про наявність проблем у педагогів у ході реалізації завдання формування цієї навчальної дії в учнів.

Моральне виховання молодших школярів засобами авторської казки

Єфименко Оксана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Молодший шкільний вік – один з найбільш сенситивних періодів формування моральних уявлень. У цей період дорослі є зразком, на який рівняється учень. Це, своєю чергою, ставить курс формуванню різних уявлень. Розвивати моральні уявлення дітей молодшого шкільного віку допомагає література, особливо дитяча література. Молодший школяр, читаючи про героїв та його вчинки, несвідомо формує певне ставлення до них, проявляючи ті чи інші моральні якості. Найбільш корисним можна вважати читання казок. У процесі роботи над казкою у учня формуються розумові операції, які сприяють оволодінню моральними поняттями (моральна свідомість), розвивають вміння емоційно виражати ставлення до людських вчинків (моральні почуття), а також удосконалюється вміння давати моральну оцінку своїй поведінці та поведінці оточуючих. За типом казки бувають авторські та народні. Авторські казки ще називають літературними. Літературна казка - це художній твір, який може бути написаний у прозовій чи віршованій формі, з фантастичним чи чарівничим сюжетом, що відбувається в реальному чи казковому світі, в якому можуть діяти як реальні, так і вигадані персонажі. Головною відмінністю цієї казки є наявність одного конкретного автора – людини, яка придумала всю казку.

Казки, запропоновані авторами для роботи з дітьми молодшого шкільного віку містять у собі знання з основних проблем морального виховання. Це, перш за все, проблеми совісті, добра і зла, вічної любові та відданості, жертвовності вміння прощати, сімейних цінностей, любові до близьких та своєї Батьківщини, поваги до пам'яті предків та шанування своїх батьків, послуху, знання традицій свого народу та родини.

Робота на уроках літературного читання може включати такі етапи: читання або слухання авторської казки з включенням музичних фрагментів; розгляд ілюстрацій та обговорення змісту авторської казки, з'ясування основної ідеї. А також ігри, драматизація, музично-рухова діяльність; організація художньо-продуктивної діяльності: малювання, ліплення, аплікації, конструювання на тему авторської казки.

Робота з авторською казкою включає такі форми та методи робіт: читання казок, їх переказ, переписування казок, обговорення поведінки героя та причин його успіхів чи невдач, театралізоване виконання казки, проведення конкурсу знавців авторських казок, виставка малюнків дітей по мотивах казок тощо. Для сприяння образному сприйняттю казок використовується ілюстративний матеріал. Вважаємо, що запропоновані форми та методи організації діяльності на матеріалі авторських казок забезпечить позитивний результат у формуванні моральних уявлень у дітей молодшого шкільного віку.

Отже, застосування авторських казок у процесі морального виховання молодших школярів вкрай необхідне в силу ефективності цього засобу виховання.

Моральне виховання молодших школярів в умовах воєнного стану: провідні ідеї та сучасні підходи

Жуковська Ірина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Виховання моральності завжди було пріоритетним напрямом української етнопедагогіки. Серед незаперечних чеснот українців переважали працелюбність, духовність, незалежність, повага до старших, традицій і звичаїв. Однак трагічні сторінки нашої історії нещадно змінювали світогляд, стирали автентичність нашого народу, нав'язували радянські стереотипи про «молодшого брата», формували відчуття меншовартості. Знадобилися довгі роки і боротьба не одного покоління дисидентів, поки українські світоглядні традиції не стали переважати в суспільній думці. Можемо стверджувати, що навіть у часи радянщини провідними ідеями сімейного виховання було прагнення виховати чесну людину, що бачила смисл життя у праці, допомозі близьким. Родина власним прикладом показувала реалізацію загальноприйнятих суспільних норм. У той же час школа формувала позиції вірного служіння державі, виконання почесних обов'язків, допомоги братнім народам. Найбільшої уваги в царині морального виховання заслуговують ідеї відомих педагогів А. Макаренка та В. Сухомлинського. Вони базувалися на принципах гуманістичного розвитку суспільства в цілому та особистості зокрема. Провідними напрямками морального виховання на засадах гуманістичного підходу були напрями виховання громадянина та колективіста, переважали ідеї людяності й рівності, етики у взаєминах особистих і колективних, засуджувалося легковірне ставлення до шлюбу, сімейних обов'язків, акцент робився саме на обов'язках, а не на правах і свободах. Між тим, ідеї А. Макаренка і В. Сухомлинського не втратили актуальності й сьогодні, бо спрямовані на формування високого морального громадянина, готового до служіння своїй Вітчизні.

Сьогодні Україна переживає нелегкі часи військової агресії з боку РФ. Однак попри нелегкі місяці протистояння українці не лише не втратили бойового духу і прагнення перемогти, а й потроїли це бажання. З упевненістю можна сказати, що саме зараз почало формуватися громадянське суспільство, а патріотизм перейшов із декларативної категорії в якісно нову – осмислену. Українці по всьому світу стали гуртуватися для спільної боротьби, допомагати Збройним силам України, підтримувати українське виробництво, нових смислів набуло волонтерство. Саме в цих умовах намітилися нові тенденції морального виховання молодшої генерації українського народу – формування патріотизму стійких українських світоглядних позицій, вивчення історичної і культурної спадщини, звернення до традицій, звичаїв, обрядів, національного одягу, пісень. Увесь світ відмічає мужність маленьких українців, які навчаються в складних умовах, збирають кошти на допомогу армії, проводять акції підтримки, передають на фронт свої малюнки. Отже, можемо відмітити, що моральне виховання сьогодні вийшло на якісно вищий рівень.

Соціально-педагогічні проблеми взаємодії молодших школярів та медіа

Клімова Тетяна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Як відомо, світосприйняття молодого покоління закладається у сучасному інформаційному середовищі, тобто під впливом цінностей, які формуються у сфері міжособистісного спілкування завдяки різноманітним видам медіа. Незважаючи на наявність досвіду спілкування з електронними ресурсами та прагнення використовувати ці технічні засоби у навчанні, у дітей молодшого шкільного віку відсутні чіткі знання про широкі освітні можливості медіа та конкретні способи їх застосування в освітньому процесі.

Проблеми взаємодії молодших школярів та медіа досліджували такі вчені, як: В. Береговенко, Л. Бірюк, Л. Гайдай, В. Іванов, Л. Карпець, О. Квашук, А. Кожанова, О. Мерзлякова, О. Чеботарьова, О. Яковлева.

Дослідження науковців доводять, що за допомогою засобів масової інформації школярі не шукають знання, а просто розважаються. Проте багато медіа виконують навчальні, просвітницькі та виховні функції. Сюди відносяться зокрема телевізійні програми та Інтернет-сайти, які присвячені шкільним дисциплінам. Але цей освітній потенціал використовується недостатньо, тому у більшості випадків його вплив стихійний і безсистемний.

Соціально-педагогічні проблеми взаємодії молодших школярів із сучасними медіа можна сформулювати таким чином: інформаційне навантаження; кримінальні наслідки; компенсаторний ефект; наркотичний ефект; ефект роздвоєння свідомості. На вирішення цих проблем, безперечно, має реагувати вчитель початкових класів. Робота, що спрямована на подолання перелічених негативних явищ у ході взаємодії молодших школярів та медіа, має стати одним із напрямків у діяльності класовода.

Одним із напрямків діяльності сучасного вчителя початкових класів є виявлення та запобігання негативним наслідкам взаємодії молодших школярів з медіа: велика кількість інформаційних потоків призводить до дезорієнтації особи; негативною і небезпечною тенденцією є схильність до крайнього негативізму, що стає причиною різних фобій та схильність до зайвого оптимізму та прикрашання подій, що може спричинити фрустраційні ефекти, дисфункції очікувань та розчарування; патологічна залежність від новин, різноманітних серіалів, кримінальних новин та сенсацій; небезпечним є подання в позитивному ракурсі наркотиків, алкоголю, цигарок, міжетнічних стереотипів, які багато в чому відображаються у сучасному мистецтві, молодіжній субкультурі та контркультурі; значним негативним наслідком діяльності медіа є масовізація культури, тобто зниження духовних потреб та створення хибних ідеалів і героїв.

Отже, медіакультура визначає наявні в індивіда вміння використовувати, критично аналізувати, оцінювати та передавати медіатексти у різних видах, формах та жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі. Основними показниками розвитку медіакультури є: поняттєвий, контактний, мотиваційний, оцінний, креативний.

Формування критичного мислення молодших школярів у позаурочній діяльності

Коваленко Ксенія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Сьогодні проблема формування та розвитку критичного мислення у молодших школярів є актуальною, оскільки розвивати мислення - це означає розвивати вміння думати. Завдяки здібності людини нестандартно мислити виявляються нові шляхи вирішення проблем, вирішуються важкі завдання, робляться відкриття, винаходи. Адже у суспільстві є запит на освічених, креативних осіб, які здатні самостійно приймати рішення та можуть запропонувати нові ідеї, способи вирішення того чи іншого питання. Й для того, щоб особа вміла мислити нестандартно, дуже важливо прищепити їй таку навичку ще в початковій школі, коли йде розвиток її мислення у цілому.

На відміну від творчого мислення, яке спрямоване на створення нових ідей, критичне мислення виявляє їхні недоліки та дефекти, знаходить нові шляхи вирішення проблеми. Щоб запропонувати справді корисні, раціональні рішення, критичне мислення має спиратися на творче. Критичне мислення характеризується такими властивостями: самоорганізованість, самостійність, рефлексивність, усвідомленість, цілеспрямованість, обґрунтованість, контрольованість. Критичне мислення означає не негативність суджень і критику, а розумний розгляд різноманітності підходів для того, щоб висувати обґрунтовані судження та рішення. Вчення, орієнтоване вироблення навичок критичного мислення, передбачає розвиток самостійної, осмисленої позиції. Для успішного формування критичного мислення у молодших школярів важливо правильно та своєчасно продіагностувати рівень розвитку критичного мислення.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть стати додатковим джерелом для конкретизації та доповнення сучасних теорій формування критичного мислення. Практична значимість результатів наукового дослідження полягає у розробці та перевірці педагогічних умов, що сприяє формуванню критичного мислення у молодших школярів у позаурочній діяльності. Розроблено та апробовано програму «Я все зможу!», яка включає цільовий, змістовно-процесуальний компоненти, що дозволяє сформувати критичне мислення у молодших школярів. На позаурочних заняттях та протягом математичної гри учні демонстрували такі якості учня, характерні для критичного мислення: гнучкість, готовність виправляти свої помилки, пошук компромісних рішень та ін. Розроблена програма з формування критичного мислення може бути методичним матеріалом у роботі з дітьми молодшого шкільного віку, спираючись на особливості навчання у позаурочній діяльності. Отже, педагогічними умовами формування критичного мислення молодших школярів у позаурочній діяльності є: створення сприятливого емоційного середовища на формування критичного мислення в дітей віком молодшого шкільного віку; застосування форм та методів формування критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку.

Формування культури поведінки учнів молодших класів в освітньому процесі початкової школи

Ковальковська Наталія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

З метою формування культури поведінки учнів молодших класів в освітньому процесі початкової школи було проведено педагогічний експеримент. Експеримент проходив у три етапи. Головною метою констатувального стану було з'ясування рівня, на якому вчителі проводять виховну роботу щодо формування культури поведінки молодших учнів; у чому вони вбачають труднощі при формуванні культури поведінки; яка система заходів забезпечить ефективне формування культури поведінки.

Проведене анкетне опитування вчителів початкових класів мало діагностичний характер, а його результати окреслили нам орієнтири щодо побудови формувального експерименту. З метою посилення ефективності освітнього процесу доцільно формування культури поведінки зробити системним і змістовним.

Метою цього етапу було також проведення такої пропедевтичної роботи як аналіз підручників, за якими навчаються школярі, та програм середньої загальноосвітньої школи 1-4-х класів, а також досвіду роботи вчителів і вчених щодо формування культури поведінки молодших школярів.

При дослідженні даної проблеми доцільно звернутися до програми середньої загальноосвітньої школи 1-4-х класів, та підручників, з'ясувати, який матеріал з питання формування культури поведінки передбачено вищезазначеними державними документами і як реалізовується це питання у змісті навчальних підручників.

Визначені умови педагогіки та запропоновано вчителям використання у навчальному процесі технологій, які допомагають формувати комунікативну поведінку учнів початкових класів, проаналізовано проектні методи, метод реалізації і діагностики культурних програм, викладено результати апробаційного експерименту даної технології.

Педагогічні умови, які формують культуру поведінки молодших школярів були розглянуті як система правил, які дозволяють покращити ефективність навчального процесу, та є необхідними складовими методики формування культури поведінки молодших школярів.

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня магістра педагогічні умови представлені на трьох рівнях, а саме: пов'язані з процесом входження індивіда в культуру, оволодіння етнокультурним досвідом та визначення важливих теоретичних положень однакових між культурою соціуму і культурою особистості; пов'язані зі специфікою учнів, що трактується як «діяльність, що вільно обирається»; пов'язані з віковими особливостями молодших школярів.

Шляхи активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами мультимедіа

Кулакова Галина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Сучасне суспільство вступило в нову, інформаційну епоху, яка ставить перед школою нову потребу - підготувати учнів до життя в інформаційному суспільстві, яке швидко змінюється. Реформи в системі освіти, спрямовані на навчання вмінню самостійно знаходити потрібну інформацію, виявляти проблеми та шукати шляхи їх вирішення, вміти аналізувати отримані знання, а також застосовувати їх в нових умовах. Особливо в умовах дистанційного навчання учнів дуже важливо навчити молодших школярів використовувати цифрові технології як у навчанні, так й у повсякденному житті, починаючи з першого класу. Людина, яка володіє технологіями та інформацією, має новий стиль мислення, інакше підходить до оцінки проблеми та до організації своєї діяльності. Використання мультимедійних технічних засобів дозволяє вчителю виховувати інтерес до предмета, здійснювати зв'язок з життям та ін. А це у свою чергу спонукає молодших школярів до активної мисленнєвої діяльності на уроці та виховує пізнавальні здібності.

Мультимедійні технології дають вчителю такі можливості, стираючи грань між навчанням та грою і перетворюючи вивчення найважчих тем на захоплюючу подорож країною знань. Мультимедійні засоби навчання використовують для проведення фізхвилинок, супроводу уроків (презентації, кросворди, ребуси, проєкти, мультимедіа дошка тощо), дозволяють забезпечити найкращу, у порівнянні з іншими технічними засобами навчання, реалізацію принципу наочності, якому належить чільне місце у сучасних освітніх технологіях початкової школи. Фрагменти уроків, на яких використовуються презентації, відображають один із головних принципів створення сучасного уроку – принцип фасціації (принцип привабливості). Так, активні методи навчання у поєднанні з використанням мультимедійних технологій дозволяють формувати знання, вміння та навички шляхом залучення учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності. Учні навчаються планувати роботу, раціонально організовувати її виконання, здійснювати самоконтроль й працювати у певному темпі. Завдяки презентаціям учні початкової школи, які зазвичай не відрізнялися високою активністю на уроках, активно висловлювати свою думку, розмірковують. Наприклад, всі завдання на основі мультимедіа дають можливість звернути увагу учня на цінність навколишньої природи, невід'ємною частиною якої є вона сама. Робота у своєму швидкісному режимі позитивно позначається результаті, що веде до зростання самооцінки, підвищує комфортність навчання дітей. Молодшим школярам, які виконують загальні для всіх завдання швидко та якісно, можна запропонувати мультимедіа тренажер підвищеної складності чи завдання пропедевтичного характеру.

Отже, використання завдань із мультимедійним супроводом під час навчання сприяє активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Шляхи формування патріотичних почуттів молодших школярів у позаурочній діяльності

Лисун Світлана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Одна з актуальних проблем сучасності – виховання патріотизму у підростаючого покоління. Основою формування патріотичних почуттів молодших школярів є їхнє моральне виховання. Державний стандарт початкової освіти розглядає моральне виховання дитини як одну з провідних цілей розвитку особистості у цілому. Розвиток особистісних універсальних навчальних дій у початковій школі включає формування громадянської ідентичності – почуття гордості за свою Батьківщину, знання знаменних для Вітчизни історичних подій, любові до рідного краю та малої батьківщини, усвідомлення своєї національності поваги культури та традицій.

Важливим періодом виховання патріотизму у дітей є молодший шкільний вік. Цей період розглядається як час виховання у дитини моральних якостей, які стануть основою патріотичних почуттів та якостей. Виховання патріотизму має становити найважливіший напрямок роботи вчителя початкових класів, адже багато у чому від школи залежить сприйняття учнем всіх складових патріотизму. Найдоцільніше займатися патріотичним вихованням молодших школярів, на думку Ю. Антонова, треба під час позаурочної діяльності. Патріотичне виховання в позаурочній діяльності може включати різноманітні форми. Одна з них класна година, під час якої молодші школярі, під керівництвом вчителя, включаються до організованої діяльності з певної тематики. Наприклад, це можуть бути класні години на теми «Державні символи України», «Мої права та обов'язки» та ін. Екскурсія – одна з форм організації позаурочній діяльності, яка передбачає організоване пересування учнів усередині свого міста, селища, поїздки до інших міст, з метою демонстрації раніше невідомих учням об'єктів та пам'яток. Екскурсія може проходити як у природних умовах (на природі), так й у музеях або онлайн, тобто дистанційно. Завдяки такій формі, молодші школярі в доступній для них середовищі отримують нові знання про своє місто, район, країну. Свято є особливою формою позаурочної роботи. За змістом дослідники виділяють різні види свят. Вважаємо, що найефективнішим є суспільні свята, які демонструють учням багатобарвну палітру соціального життя людей, формують ціннісні стосунки до найближчого оточення, своєї країни, її народу, історії, долучають до участі у громадському житті. А також народні та календарні свята, що святкуються у початковій школі, допомагаючи дітям відчувати себе часткою свого народу, виховуючи дбайливе ставлення до природи рідного краю, історії та культури свого народу, рідної мови. Театральні постановки – одна з найдієвіших форм патріотичного виховання. Варто підбирати такі твори для постановки, які описують всі надбання нашої країни, всі її багатства. Таким чином, позаурочна робота в початковій школі має широкі можливості для формування патріотичних почуттів учнів за допомогою різноманітних доцільно підібраних форм та методів роботи.

Фольклор як засіб морального виховання молодших школярів

Литвинова Інна

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко,
доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Своєрідним засобом виховання та навчання, який виникав і розвивався у процесі трудової діяльності людей, способом пізнання навколишнього світу з найдавніших часів був фольклор. В усних народних творах пропонувалися фактичні поради щодо поведінки людей та їхньої праці, збереження здоров'я, відбилося розуміння явищ природи. Особливості фольклорних жанрів та їх впливу на виховання дітей молодшого шкільного віку досліджували Г. Бойко, О. Бродський, Г. Демченко, В. Кириленко, В. Струтинський тощо.

Фольклорними жанрами є казки, прислів'я, приказки, загадки, скоромовки, дражнилки, мирилки, забавлянки (утішки), байки, лічилки, заклички, вірші-небилиці, безкінечні вірші, пісні, народні танці. Розкриємо сутність деяких з них, які доцільно використовувати у початковій школі.

В українському казковому епосі виділяють казки чарівні (фантастичні), про тварин (аніمالістичні) та соціально-побутові казки. Існують ще й гумористичні казки, казки-анекдоти, казки-легенди, казки-притчі.

В глибоку давнину відігравали важливу виховну роль приказки та прислів'я – уставлені афористичні вислови, в основі яких лежить важлива думка або повчання, якесь узагальнення. У них накопичені мудрість народу, його багатовіковий досвід, сподівання і думи. Загадкою є навмисно завуальоване лаконічне визначення якогось предмета чи явища, що подане в алегоричній формі. Загадки можна класифікувати на загадки про пори року, рослини, про тварин, людину. Скоромовками називають невеликі за розміром твори гумористичного спрямування. Це є одним із тих специфічних засобів народної педагогіки, який вдало з успіхом використовується сьогодні в закладах дошкільної освіти, початковій школі з метою домогтися правильної вимови важких для дитини звуків (р, л). Широко побутують мирилки – невеличкі пісеньки, метою яких є забути недавню сварку та відновити товариські стосунки.

Байкою називають невеликий алегоричний епічний твір повчального змісту, його героями можуть виступають люди, звірі, рослини чи предмети. Байка у специфічній літературній формі передає життєві позиції, надії, переконання. Лічилки є найпоширенішим способом розподілу ролей у грі. Це мініатюрні вірші з чітким ритмом і повною римою, які допомагають визначити роль учасників гри чи розміщення їх за групами.

Отже, фольклор є невід'ємною частиною засобів морального виховання дітей. Важливим є використання вчителем вже з перших днів навчання дітей у школі фольклорного матеріалу. Найбільше уваги доцільно приділяти творам, які маленькі за розміром, але визначаються великою глибиною і місткістю думки та яскравістю образів.

Казкотерапія в освітньому процесі початкової школи

Малахай Лариса

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

У наш час освіта в Україні зазнає значних реформ, а початок повномасштабної війни взагалі посилив негативні тенденції. Все це є значним викликом для сучасної освіти. Тому постає необхідність використовувати ефективні методики корекції поведінки і свідомості дітей, які мають на меті використання терапевтичної казки, історії, яка розповідає про проблеми та переживання, з якими стикаються діти в цей непростий час. В останній час набуває широкого розповсюдження самостійна методика – казкотерапія.

Казкотерапія є одним з найдавніших психологічних і педагогічних методик роботи з дітьми, який застосовували в своїй практиці видатні психологи і педагоги. Можна сказати, що казкотерапія – це «метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання або прослуховування спеціально підібраних текстів народної фантастичної прози або літературних казкових творів». Завдяки застосуванню методу казкотерапії у дитини починає формуватися творче ставлення до життя, відбувається розвиток творчих і адаптивних навиків, удосконалення способів взаємодії з навколишнім світом.

Дослідниця О. Бурчик виділяє наступну класифікацію казок:

- *Терапевтична казка* повинна підходити сприйманню дитини відповідного віку. Її головний герой схожий на дитину, переживає аналогічні проблеми та емоції. Вплив такої казки на психіку дитини полягає у можливості показати способи дій у різних життєвих ситуаціях.

- *Релаксаційна казка* здатна впливати на дитину, викликаючи тимчасове розслаблення і заспокоєння. Основою механізму впливу релаксаційної казки є внутрішня візуалізація: дитина ніби бачить себе головним героєм – учасником описуваних подій. Така казка ніби демонструє дитині, де і яким чином брати енергію для реалізації своїх життєвих завдань.

- *Психологічно-повчальна казка* стимулює розумовий розвиток дитини, виконує дидактично-виховні, освітні, пізнавальні функції. Такі твори адресовані дітям, що мають труднощі в пізнанні світу.

- *Психотерапевтична казка* має розгорнуту і складну структуру. Хоч події розгортаються у фантастичному світі, зводяться вони до цілком реальних ситуацій, наприклад, різноманітних негативних аспектів суспільного життя тощо. Такі казки спроможні діяти у площині дитячої психіки таким чином, що посилюють адаптаційні можливості дитини, ліквідують джерела страхів, зменшують нервові напруження.

Отже, можемо зробити висновок, що казкотерапія є одним із найефективніших методів у роботі з молодшими школярами. Її застосування є необхідною відповіддю на виклики сучасності, дає можливість розширити і поглибити рівень пізнавальної активності у дітей, розвивати їхні творчі здібності, подолати страх, невпевненість, допомагають фантазувати та приймати нестандартні рішення.

Особливості формування навчальної мотивації молодших школярів

Марілова Тетяна

Науковий керівник – доктор філософії І.А. Небитова

Проблема якості засвоєння учнями знань завжди перебувала у центрі уваги видатних психологів та педагогів. Особливого значення ця проблема набуває для вчителів початкових класів, оскільки саме у цей період закладаються основи мотиваційної сфери молодших школярів. Зараз формування навчальної мотивації дітей молодшого шкільного віку залишається однією з найважливіших проблем сучасної початкової школи.

Формування навчальної мотивації молодших школярів досліджували такі науковці, як: І. Гословська, Л. Данилова, В. Леонт'єв, Н. Лусканова, О. Макаревич, О. Малихіна, Л. Самсоненко тощо.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що саме в період навчання дитини у початковій школі закладається міцний фундамент для формування навчальної мотивації, адже навчальна діяльність є провідною у початковій школі.

Прийнято виділяти п'ять рівнів навчальної мотивації:

I рівень – високий (у таких учнів переважають пізнавальні мотиви до навчання, вони легко засвоюють новий матеріал, успішно виконують навчальні завдання та мають стійкий інтерес до навчальної діяльності).

II рівень – середній (такі учні переважно успішно навчаються, мають вибірковий інтерес до окремих предметів, з цікавістю виконують лише деякі завдання).

III рівень – задовільний (такі учні сприймають школу як осередок для спілкування та творчості, їх пізнавальні мотиви розвинені слабо, навчальний процес їх майже не цікавить).

IV рівень – низький (такі учні неохоче відвідують школу, під час уроків зазвичай займаються сторонніми справами та зазнають серйозних труднощів під час навчання).

V рівень – критичний (в учнів переважає негативне ставлення до школи, вони зазнають значних труднощів під час засвоєння навчального матеріалу, зазвичай мають проблеми у спілкуванні з вчителем та однокласниками).

Зауважимо, що для успішного формування навчальної мотивації молодших школярів доцільно дотримуватись наступних рекомендацій: використовувати різноманітні форми та методи організаційної роботи, які враховують суб'єктивний досвід учнів; стимулювати учнів до використання різноманітних способів виконання завдань; заохочувати учнів до самостійної роботи; створювати педагогічну ситуацію спілкування, що дозволяє кожному з учнів проявити власну ініціативу.

Отже, формування навчальної мотивації у молодших школярів найбільше впливає на продуктивність навчального процесу та визначає успішність навчальної діяльності. Зауважимо, що вчителю початкових класів під час організації освітнього процесу необхідно враховувати аспекти, які допоможуть сформувати навчальну мотивацію при взаємодії з молодшими школярами.

Особливості формування моральних понять учнів початкової школи

Овчарова Діана

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

Молодший шкільний вік — це особливий період, де виявляється істотний виховний вплив школи і вчителя, і основою є навчально-пізнавальна діяльність як провідна для дитини. В даному віці виникають у молодших школярів центральні психологічні новоутворення: довільна смислова пам'ять, словесно-логічне мислення, аналіз, довільна увагу, рефлексія змісту, підстав і способів діяльності. Дітям властива емоційна забарвленість уяви, сприйняття, розумової діяльності. Специфічні особливості молодшого шкільного віку дозволяють розглядати даний віковий період і як самоцінний віковий щабель в моральному розвитку, і як сензитивний період для формування моральних понять.

Враховуючи особливостей мислення учнів початкової школи, основні етапів пізнання (Л. Виготський, К. Ушинський), доцільно виділити наступні етапи формування моральних понять в учнів початкових класів: первинне синтезування морального уявлення і початкове визначення морального поняття; характеристика морального поняття, виокремлення істотних і несуттєвих ознак морального поняття; використання, конкретизація та узагальнення морального поняття в навчанні; впровадження моральних понять в активний словник школярів в процесі оцінки себе та інших людей, своїх і чужих вчинків, будь-яких життєвих ситуацій, в своїх творчих роботах.

Також доцільно окреслити фактори, що дають визначення специфіки процесу формування моральних понять у молодших школярів: формування моральних понять здійснюється на основі союзу логічного і емоційнообразного компонентів мислення молодшого школяра; цілеспрямоване осмислення емоційного сприйняття моральних понять разом з раціональним пізнанням втілює зв'язок емоцій з логікою і призводить до поетапного формування моральних понять; для формування необхідно відібрати моральні поняття з урахуванням вікових особливостей мислення учнів, моральних цінностей, що належать певному суспільству.

Таким чином, молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування моральних понять. Особливості сприйняття і мислення молодших школярів необхідно враховувати при формуванні моральних категорій, систем поглядів на навколишній світ (уявлень, понять, поглядів), знань норм суспільної моралі, принципів і правил поведінки в суспільстві (когнітивний компонент). Особливості емоційності молодших школярів необхідно використовувати в розвитку емпатійної чутливості до інших людей, їх вчинків; умінні дітей співчувати, співпереживати ближньому. При виборі тематики уроку, педагогу необхідно вибудовувати свою діяльність, так, щоб дитина прагнула допомагати однокласникам, шанобливо ставиться до оточуючих, бути працьовитою, створювати творчу атмосферу навколо себе, візуалізувати власні моральні позиції в продуктах творчості.

Особливості формування адекватної самооцінки у молодшому шкільному віці

Олійник Ірина

Науковий керівник – доктор філософії І.А. Небитова

Найбільший інтерес у формуванні самооцінки має молодший шкільний вік. Це найсприятливіший період для формування та розвитку самооцінки дітей. Так, відомий вітчизняний психолог Л. Виготський припускав, що самооцінка починає формуватися у семирічному віці. Саме в період молодшого шкільного віку самооцінка розвивається за рахунок навчальної діяльності, адже в цей період дитина накопичує знання про себе та інших.

Вивченням проблеми формування адекватної самооцінки у молодшому шкільному віці займалися такі психологи та педагоги, як: Л. Божович, І. Дубровіна, І. Зимняя, Д. Ельконін, А. Ліпкіна, Р. Немов, І. Чеснокова, Б. Ананьєв, В. Мухіна, М. Лісіна, Г. Бороздіна, Д. Мід, Е. Еріксон, К. Роджерс.

Науковці вважають особливістю цього вікового періоду те, що самооцінка молодшого школяра, на відміну від самооцінки дорослої людини, значно легше піддається коригуванню.

Педагогам і батькам слід приділяти особливу увагу формуванню адекватної самооцінки молодших школярів, оскільки вона характеризується реальним оцінюванням особистістю самої себе, власних якостей та вчинків. Саме це є основою адекватної самооцінки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження дозволив нам розробити практичні рекомендації для вчителів та батьків щодо формування адекватної самооцінки у дітей молодшого шкільного віку.

Рекомендації щодо формування адекватної самооцінки у дітей із заниженою самооцінкою: доцільно створювати для дітей ситуації успіху (це підвищує впевненість дитини у собі); необхідно виявляти емоційну підтримку молодших школярів; слід надавати дітям можливість робити те, чим вони зможуть пишатися; варто уникати критики на адресу дитини, необхідно частіше її заохочувати та підкреслювати її позитивні сторони; треба дотримуватися принципу наступності в організації ситуацій успіху.

Практичні рекомендації педагогам та батькам щодо формування адекватної самооцінки у дітей із завищеною самооцінкою: необхідно надавати дітям можливість оцінити себе позитивно (у грі, дослідженні, розмові); слід надавати дітям можливість робити власний вибір; необхідно враховувати силу власного впливу на дитину; варто використовувати різні методи та механізми для формування адекватної самооцінки; доцільно навчити дитину доводити свою самооцінку та наводити докази.

Отже, проведені дослідження доводить, що за допомогою розроблених нами рекомендацій та дібраних засобів та прийомів корекції самооцінки вчителі та батьки зможуть ефективніше впливати на дитину, адже самооцінка відіграє значну роль у формуванні особистості людини, тому так важливо приділяти їй формуванню особливу увагу починаючи вже з молодшого шкільного віку.

Особливості формування здорового способу життя учнів початкових класів

Петренко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Система освіти в Україні стоїть на порозі становлення здорового способу життя як одного з основних елементів гармонійного розвитку дитини. Нова Українська школа поставила собі одне з найважливіших завдань – навчити учнівську молодь зберігати й зміцнювати своє здоров'я, забезпечити активну участь кожного.

Багато дослідників приділяли увагу проблемі формування здорового способу життя: відокремлювали різні його складові: Г. Власюк, Г. Пономарьова, Б. Шиян та ін., вивчали здоровий спосіб життя з точки зору фізичної активності: Г. Голобородько та ін., розглядали проблему виходячи з вікових відмінностей молоді; О. Власюк, В. Оржеховська, О. Шевчук та інші брали за основу попередження шкідливих звичок та девіантну поведінку учнів.

Аналізуючи найкращі світові практики впровадження реформ у сфері формування здорового способу життя, дослідниками було визначено такі головні напрями: здорове харчування – формування знань і прищеплення навичок здорового харчування, забезпечення здоровим харчуванням у їдальнях і буфетах під час освітнього процесу усіх його учасників; фізична активність – збільшення часу фізичної активності учнів і формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами протягом життя; організація здорового середовища – створення сприятливого середовища, шляхом облаштування класних приміщень, шкільних майданчиків, їдалень. Забезпечення психологічного комфорту учнів.

В Україні з 2017 р. розпочата програма «Нове шкільне харчування» заснована Е. Клопотенко. Метою програми є підвищення та поширення рівня культури здорового харчування у закладах освіти. У рамках проєкту було розроблено «Збірник рецептів страв для харчування дітей шкільного віку в навчальних та оздоровчих закладах», а також план впровадження нової шкільної культури харчування у шкільних їдальнях України.

Фізичне виховання входить до поняття «фізична культура» і являє собою процес навчання рухових дій та виховання фізичних якостей, що притаманні людині і гарантують спрямований розвиток здібностей. Через фізичне виховання людина перетворює досягнення фізичної культури в особисте надбання у вигляді зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного розвитку та ін.

Сприятливе освітнє середовище – це сукупність компонентів соціально побутових умов, просторово-предметного оточення дитини, система впливів і чинників розвитку особистості, які у взаємодії створюють здоровий життєдіяльний простір учнів.

Отже, у кожному з напрямів здорового способу життя суттєва роль відводиться вчителям. Адже вони є активною мотивацією для розуміння важливості здорового способу життя дитини на кожному віковому етапі.

Теоретичні засади патріотичного виховання молодших школярів у початковій школі

Півнєв Олександр

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Бути патріотом – означає відчувати себе невід'ємною частиною своєї Батьківщини. Це складне почуття виникає в початковій школі, коли закладаються основи ціннісного ставлення до рідного краю і поступово формується під час виховання любові до своїх близьких, школи, рідних місць та країни. Зараз, у період нестабільності у суспільстві, виникає необхідність повернутися до кращих традицій нашого народу та таких вічних понять, як рід, кривість, Батьківщина. Одним із пріоритетних завдань суспільства та держави є виховання морального, відповідального, ініціативного та компетентного громадянина України.

Проблему патріотичного виховання молодших школярів досліджували такі вчені, як: І. Бех, М. Боришевський, Л. Відмиш, Т. Гриців, О. Лобанчук, В. Матящук, Д. Пащенко, Н. Пташнік, М. Стельмахович тощо.

Як відомо, найважливішою складовою виховного процесу у сучасній школі є формування патріотизму і культури міжнаціональних відносин, які мають велике значення у соціальному та духовному розвитку особистості молодшого школяра. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для виховання патріотизму, адже схильність дітей до наслідування та величезний авторитет учителя створюють сприятливі передумови для успішного патріотичного виховання.

Слід зазначити, що для ефективного патріотичного виховання молодших школярів вчителю початкових класів необхідно знати внутрішні психолого-педагогічні компоненти, які виступають носіями патріотизму. Такими компонентами, на думку науковців, є:

1. Мотиваційний компонент – формується за допомогою різних форм роботи, які створюють певні ситуації, в яких молодші школярі відчують любов і гордість за свою Батьківщину.

2. Когнітивно-інтелектуальний компонент – передбачає більш глибоке осмислення змісту патріотизму та особливостей його прояву в різноманітних видах діяльності молодших школярів: у бесідах, доповідях на патріотичні теми, проведенні заходів патріотичного спрямування тощо.

3. Емоційно-чуттєвий компонент – формує у молодших школярів почуття патріотизму, переконання щодо ціннісного ставлення до Батьківщини.

4. Поведінково-вольовий компонент – формує в учнів культуру міжнаціональних відносин та здатність до вольових дій у сфері патріотизму.

Отже, систематична цілеспрямована робота з патріотичного виховання молодших школярів дає стійкі позитивні результати: діти опановують систему знань про свою Батьківщину; виявляють інтерес до культури, традицій і звичаїв свого народу, усвідомлюють себе громадянами своєї Батьківщини, прагнуть самовиховання та самореалізації.

Формування культури поведінки молодших школярів у процесі дозвілєвої діяльності

Попова Вікторія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Початкова ланка освіти покликана не лише дати молодшим школярам базові знання, а й сформувати їхні соціально-поведінкові компетентності. Саме тому важливого значення у початкових класах школи набуває формування культури поведінки учнів. Культура поведінки першочергово закладається в родинному колі, розширюється і закріплює основні норми в закладах дошкільної освіти і набуває системного характеру під час навчання у загальної середньої освіти. Цілком зрозуміло, що в школу приходять діти з різними базовими уявленнями про норми поведінки і завдання вчителя звести ці базові знання до спільного знаменника, виділити основне, зафіксувати і розвинути на якісно нових рівнях. Саме в період адаптації першокласників розпочинається копітка й довготривала робота зі встановлення відповідних норм поведінки у школі в цілому й у класі зокрема. Закріплюються елементарні норми спілкування: словесні формули вітання, прощання, подяки, ввічливості, відмови, вибачення. Напрацьовуються норми поведінки у класі: як підняти руку, поставити запитання, дати відповідь, поділитися приладдям, організувати роботу чи розподілити ролі в ігровій діяльності. У класі мають навчитися співпрацювати діти з різним рівнем готовності до навчання, інтелектуальним, фізичним, творчим потенціалом, з різним темпераментом та типом характеру – усе це вимагає від учителя чіткого плану дій, послідовності й витримки. Така робота не може бути спонтанною чи випадково організованою, вона стає обов'язковим структурним елементом усього освітнього процесу і продовжується в позаурочній та дозвілєвій діяльності.

Дозвілєва діяльність у початковій школі має на меті забезпечення всебічного розвитку особистості з урахуванням її здібностей та уподобань. Найчастіше дівчатка обирають музику й танці, а хлопчики – конструювання, гру у шахи, спортивні секції. Сьогодні значно розширено сферу дозвілєвої діяльності. Якщо раніше діти переважно займалися у гуртках, то зараз до їхніх послуг цілі дозвілєві центри, що пропонують різноманітні види діяльності. Тому дуже важливо, щоб дитина свідомо обирала вид діяльності, орієнтувалася на власні бажання й задоволення власних потреб. Саме під час свідомого вибору найкраще проходять процеси засвоєння соціальних норм поведінки. Долучаючись до колективу однокласників, дитина з радістю сприймає усі встановлені правила і наслідує їх. Тому вкрай важливо, щоб дорослі відстежували процеси перебування та діяльності дітей молодшого шкільного віку у творчих колективах, креативних групах, клубах за інтересами, гуртках. Необхідно, щоб така діяльність проходила в атмосфері творчої співпраці, здорової змагальності, привчала дітей до дружнього й позитивного ставлення до оточуючих, навчала формувального оцінювання власних досягнень і формувала адекватну самооцінку.

Практичні аспекти формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичних ігор

Прозор Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.В. Єсьман

Гра для дітей – це можливість розкрити свої вміння та навички, проявити себе, самоствердитись, показати свої знання завдяки грі. За допомогою дидактичної гри діти не тільки навчаються, а й виховуються. Перед науковцями, методистами, вчителями стоїть завдання обрати відповідні дидактичні ігри, які забезпечуватимуть інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь та навичок, в наслідок цього суттєво підсилюватиметься рівень самостійної творчої діяльності учнів молодшого шкільного віку.

Традиційне навчання дітям швидко набридає і дидактичні ігри повинні проводитися на сучасних уроках. Дидактична гра дає змогу яскраво реалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвивальну. Також гра стимулює пізнавальний інтерес. Педагогічне стимулювання і мотивація навчальної діяльності учнів включають в себе формування пізнавального інтересу, що становить вибіркову спрямованість особистості, яка обернена у сфері пізнання.

Так, вчені у прикладних дослідженнях доводили, що дидактичні ігри мають місце на уроках, наполегливо над цим проблемним питанням працювали відомі педагоги Ш.Амонашвілі, М. Гузик, Є. Ільїн, В. Караковський, С. Лисенкова, В. Шаталов та інші. Також над цією проблемою працювали та зробили вагомий внесок відомі вітчизняні педагоги А. Макаренко та В. Сухомлинський.

Підкреслимо, що бажання грати притаманне кожній дитині, саме це і обумовлює зацікавленість дітей молодшого шкільного віку у процесі навчання під час використання дидактичних ігор. Саме у грі учні навчаються висловлювати свої думки, систематично діяти, бути спостережливими. Чим діяльніша поведінка гравця, тим довша гра, тим більше приносить вона радості, тим глибше учень розуміє соціальну сутність діяльності і стосунків людей. Застосування ігор забезпечує згуртовано формувати поняття, поєднувати це з інтелектуальним розвитком та вихованням молодших школярів, сприяє підвищенню ефективності навчання. Так, дидактичні ігри вирішують одночасно декілька завдань: об'єднують триєдину мету навчання; задовольняють різноманітні дитячі інтереси – ігрові, пізнавальні, соціальні; впливають на розвиток психічних процесів, на формування активної особистості; виступають, як засіб всебічного розвитку дитини, зокрема, її пізнавальних здібностей; підвищують інтерес до навчання, розвивають уважність, кмітливість, фантазію, забезпечують краще засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, дидактична гра є одним із ефективних засобів розвитку пізнавальної активності молодших школярів у процесі навчання. Ігрова діяльність необхідна, вона відкриває нові можливості для навчання.

Віртуальні екскурсії як засіб навчання і виховання молодших школярів

Проценко Олександра

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Навчальні екскурсії давно вже стали невід’ємним складником освітнього процесу. Різні види екскурсій покликані навчати, розвивати і виховувати, вони активізують основні функції головного мозку, розвивають пам’ять і увагу, формують критичне мислення. Будь-яка екскурсія має важливе естетичне значення, бо вивчення світу природи, витворів мистецтва, досягнень людської цивілізації збагачує внутрішній світ і дозволяє сформувати естетичні смаки молодшого школяра.

Завдяки розвитку цифрових технологій поширення набули віртуальні екскурсії. Особливо актуальними вони стали в період пандемії, а для українських учителів важливим елементом освітнього процесу в період воєнного стану. Віртуальна екскурсія являє собою інтелектуальний цифровий продукт. Створюються віртуальні екскурсії на основі відповідних програм, що здатні передавати тривимірне зображення, вибудовувати траєкторії руху відповідно до заданих маршрутів. Віртуальні екскурсії найчастіше можливі на основі експозицій найвідоміших художніх музеїв світу – Лувру, Дрезденської галереї, Музею Ван Гога, Національного музею природної історії у Вашингтоні, Британської національної галереї та багатьох інших. Освітній контент вже сьогодні пропонує до 20 різноманітних віртуальних музеїв світового значення. Крім того, є віртуальні екскурсії спеціального призначення, наприклад для навчання юних художників, де за допомогою віртуального простору створюється ілюзія гри світла і тіні, різних поз натурників, малювання відповідних геометричних фігур. Такий це навчальний контент мають віртуальні екскурсії у різні природні зони – гори, моря, тропіки, пустелі. Такий підхід робить вивчення географії цікавим і захопливим дійством, а не нудним спогляданням мертвих географічних карт.

Радують появу україномовних екскурсій. Серед найбільш популярних віртуальних екскурсій є онлайн виставка « Наш Сікорський», присвячена відомому авіаконструктору, віртуальний Музей української діаспори, Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця», Музей книги і друкарства України. А Національний музей декоративного і прикладного мистецтва створив відеофільми за мотивами екскурсій основними виставковими залами.

Отже, віртуальні екскурсії можна розглядати як засіб навчання, оскільки він має потужний пізнавально-інтелектуальний потенціал, та виховання, бо кожна екскурсія має позитивний вплив на особистість, виховує в людині добрі почуття, формує естетичне світосприймання. Незаперечним є і важливість громадянського та патріотичного контенту, оскільки вивчення національної спадщини українського народу – це провідне завдання початкової ланки освіти. Водночас віртуальні екскурсії роблять доступним для вивчення весь світ.

Теоретичні засади естетичного виховання молодших школярів в освітньому процесі

Слинько Аліна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент А.С. Ткачов

Як зазначають науковці (Н. Волошина, О. Колесник, М. Колесник, В. Рева) естетичне виховання молодших школярів залежить від взаємопов'язаної роботи вчителя та учнів. Важливу роль у процесі естетичного виховання відіграють особливості розвитку кожної дитини, її потреби та інтереси. Методи та форми естетичного виховання мають бути підібрані відповідно до прагнень, спонукань, переживань та вікових особливостей молодших школярів.

Загалом класифікація методів виховання досить різноманітна. Виділяють такі методи естетичного виховання: естетичні бесіди, аналіз художніх творів, наочно-ілюстративний метод тощо. Одним із найважливіших методів у процесі естетичного виховання є метод наочності, оскільки в молодших школярів найбільш розвиненим є наочно-образне мислення. Мету уроку буде досягнуто більш ефективно, якщо педагог використовує на заняттях музичні інструменти, репродукції картин, зразки виробів з різних матеріалів тощо.

Слід зазначити, що естетичне виховання можна організувати з урахуванням різних форм роботи. Наприклад, можна використовувати таку класифікацію форм роботи з дітьми молодшого шкільного віку:

- 1) за принципом управління діяльністю – проводиться під прямим та опосередкованим керівництвом учителя;
- 2) за кількістю учнів – фронтальна, групова, індивідуальна;
- 3) за видами діяльності – заняття, театралізовані ігри, екскурсії, проведення свят.

У залежності від обраної форми діяльності можуть змінюватися методи естетичного виховання молодших школярів. Науковці виділяють наступні шляхи здійснення естетичного виховання: естетичне виховання в освітньому процесі: літературне читання, музика, образотворче мистецтво, різноманітні форми та види позакласної виховної роботи, залучення до художньо-творчої діяльності у позашкільній освіті.

Для ефективного естетичного виховання необхідно створити та дотримуватися таких умов: створення емоційно комфортного середовища для учнів; облік індивідуальних та психологічних особливостей; створення творчої атмосфери, що спрямована на передачу вчителем та активне засвоєння учнями естетичної діяльності в цілому; оформлення простору класу наочними матеріалами для мотивації творчої діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що різноманітні форми та методи естетичного виховання молодших школярів сприяють формуванню любові до творів мистецтва, розвитку художнього смаку, розвитку умінь бачити прекрасне, творити і досягати високих результатів під час творчої діяльності в освітньому процесі початкової школи.

Особливості формування наукового світогляду у молодших школярів

Сушина Лілія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Світогляд представляє собою комплекс понять, уявлень і поглядів на оточуючий світ, тобто про природу, суспільство, а також на визначення власного місця в ньому. Світогляд як складне цілісне психологічне утворення має складну та багатогранну структуру, що містить знання, погляди, переконання та ідеали. Також вчені до низки структурних елементів світогляду відносять інтелектуальні почуття і теоретичне мислення.

Науковий світогляд є об'єктивно правильним, оскільки власне різні науки слугують джерелом розвитку світоглядних поглядів і переконань. Науковий світогляд учнів формується впродовж всього навчання у школі, оскільки учні з кожним роком все більше пізнають реальний світ, і тому їхня навчальна і суспільна діяльність стає різноманітнішою і яскравішою. В учнів молодших класів звичка до самостійної роботи пізнавального характеру виховується на основі виконання елементарної роботи, що пов'язано або з підготовкою позаурочних навчальних заходів на певну тему, або з пошуковою роботою, пов'язаною з аналізом творчості художників або поетів.

У початковій школі учнями засвоюються елементи наукового світорозуміння, формується підґрунтя реалістичних поглядів на явища природи і суспільного життя відповідно до перспективи розвитку в них цілісного світогляду. Основні знання, котрі отримують діти в початковій школі, допомагають їм вже на даному рівні пізнання усвідомлювати суттєві зв'язки і залежності між явищами природи і суспільства, засвоїти низку головних ідей, що визначають запити до їхньої діяльності і поведінки.

Інтелектуальний розвиток молодших школярів при сучасному підході до освітнього процесу має за головну мету – формування особистості, здатної творчо мислити. Інтелектуальний розвиток пов'язаний з формуванням наукового світогляду. Головну роль при цьому відіграють світоглядні вміння: узагальнення теоретичних фактів і надання світоглядних висновків; вміння виділяти зміст світоглядних ідей, оцінювати природні і соціальні явища; вміння відстоювати і аргументувати власну позицію, переконувати співрозмовника тощо.

Дидактичними умовами формування наукового світогляду вчені визначають такі: надання наукової доказовості, логічної переконливості і безсуперечності всіх засвоюваних висновків світоглядного характеру; виховання пізнавальної активності та самостійного молодших школярів у освітньому процесі та в позаурочний час; врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів під час освітнього процесу (молодші школярі в своєму віці ще не мають сформованого світогляду, оскільки в них ще замалий життєвий досвід); вплив вчителя, його особистий приклад, авторитет, демонстрація ним власних світоглядних позицій, що ґрунтуються на правильному розумінні епізодів розвитку природи і суспільства тощо.

Робота з батьками учнів як складова виховання впевненості в собі у молодших школярів

Тертишна Оксана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Питання виховання впевненості в собі є одним з найскладніших й важливих для повноцінного особистісного зростання. У початкових класах, коли відбувається становлення особистості, це набуває особливого значення. Важливим напрямом розв'язання цього питання є організація роботи в даному аспекті з батьками учнів. Окремі аспекти зазначеного питання знайшли висвітлення у працях А. Артюшенка,

Ф. Іващенко, М. Киянова, І. Кона, О. Кононко, Т. Токарської, С. Якобсон та ін.

Робота з батьками учнів передбачає проведення батьківських зборів, індивідуальних бесід та консультацій. Метою таких форм роботи є підвищення обізнаності батьків стосовно впевненості в собі як особистісної якості, озброєння їх знаннями про найбільш сприятливий для виховання зазначеної якості тип ціннісних орієнтацій дорослих до дітей, оптимізація стилю керівництва дитячою діяльністю.

Обов'язковою умовою проведення зборів є активна участь кожного дорослого в обговоренні питань стосовно впевненості в собі та її виховання. Теми зборів оголошуються заздалегідь, батькам надаються практичні рекомендації, згідно з якими вони можуть провести спостереження за поведінкою власних дітей та поділитися своїми думками. Складовими зборів є вступне та заключне слово вчителя, у якому він зосереджує увагу на проблемі та узагальнював висловлені думки, ігрові вправи («Визначення рівня самооцінки й самокритичності», «Низька самооцінка – причина багатьох лих» тощо), розв'язування проблемних ситуацій, міні-дискусії. Їх використання сприяє підвищенню інтересу до обговорення. У ході зборів батьками складаються правила впевненої поведінки, здійснюється обмін думками щодо виховання впевненої в своїх силах дитини на основі батьківського досвіду.

З метою психолого-педагогічної підготовки дорослих до створення ситуацій успіху в умовах сімейного та суспільного виховання як запоруки формування у дітей молодшого шкільного віку впевненості в собі проводяться індивідуальні бесіди («Як впливає успіх у різних видах діяльності на впевненість у собі?», «Чи слід поєднувати зусилля школи та сім'ї у вихованні впевненості в собі як особистісної якості?», «Чи вміємо ми створювати ситуації успіху?», «Чому необхідно створювати ситуації успіху в сім'ї?», «Як часто ситуації успіху створюються батьками вдома?», «Чи потребують батьки допомоги в оволодінні прийомами створення ситуацій успіху?»), індивідуальні консультації та поради.

Отже, організація роботи з батьками учнів з виховання впевненості в собі у молодших школярів є важливою складовою роботи вчителя в даному напрямі та передбачає проведення батьківських зборів, індивідуальних бесід та консультацій.

Умови формування культури поведінки молодших школярів

Титаренко Олена

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко,
доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Молодший шкільний вік – особливий етап у формуванні ставлення людини до оточуючого світу. Саме в цей час формується спрямованість особистості, яка може бути узагальненою (колективістською, егоїстичною, трудовою) або ситуативною, довільною та ідеологізованою. Цей вік особливо сприятливий для формування основ культури поведінки, оскільки молодші школярі вже здатні сприймати вимоги до своєї поведінки, вони піддатливі зовнішньому впливу, схильні до наслідування.

Змістом виховання культури поведінки у початкових класах є вивчення загальних правил культури поведінки (ввічливість, пунктуальність і обов'язковість, культура спілкування хлопчиків і дівчаток, культура мовлення), культурно-гігієнічних навичок та звичок, культури поведінки молодших школярів та спілкування їх у побуті (поведінка на вулиці, у громадських місцях і транспорті, правила гостинності, правила поведінки в незнайомій обстановці). Існують певні педагогічні умови, без дотримання яких неможливе формування культури поведінки молодшого школяра. Узгодженість позаурочної виховної роботи з моральним вихованням у процесі навчальних занять – одна з умов систематичного і цілеспрямованого виховання. Важливою та необхідною умовою є взаємодія всіх вчителів, що працюють в класі, громадських організацій, батьків. Робота з виховання культури поведінки проходить успішно, якщо в ній беруть участь усі вчителі початкових класів. Зусилля одного вчителя, що веде роботу тільки у своєму класі, не можуть дати стійкого позитивного результату. Діти, виходячи за стіни своєї класної кімнати, будуть постійно зустрічатися з іншими школярами, від яких не вимагають виконання необхідних правил культурного поведінки. Величезне значення для успіху роботи має обстановка в школі: чистота, порядок, красиві класні приміщення, зі смаком оформлені інтер'єри. Поведінка вчителя, його зовнішній вигляд, тон і стиль звертання з іншими вчителями, батьками, учнями мають вирішальне значення у формуванні вихованості школяра. Ефективність виховної роботи багато в чому залежить від спільної роботи педагогічного колективу і родини учня.

Отже, процес виховання культури поведінки дуже складний. Основними умовами виховання культури поведінки молодших школярів є узгодженість позаурочної виховної роботи з моральним вихованням у процесі навчальних занять, взаємодія всіх вчителів, що працюють в класі, громадських організацій, батьків, пред'явлення однакових вимог до поведінки учнів, обстановка в школі, поведінка вчителя, його зовнішній вигляд, тон і стиль звертання з іншими вчителями, батьками, учнями, спільна робота педагогічного колективу і родини учня, усвідомлення дитиною своєї поведінки, своїх дій.

Формування ініціативності і підприємливості молодших школярів у освітньому процесі початкової школи

Турченко Олена

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Термін «підприємницька компетентність» має низку тлумачень. Так, Ю. Білова вважає, що підприємницька компетентність – це інтегральна психологічна якість особистості, яка проявляється в мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових ідей та дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті. У Європейській довідковій системі поняття «підприємницька компетентність» трактується як здатність особистості втілювати ідеї в сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність. Тобто, це модель поведінки, від якої залежить успішна реалізація особистості у житті.

Одну з перших концепцій підприємництва розробив французький економіст Р. Кантільйон. Надалі цією проблемою займалися М. Вебер, П. Друкер, В. Зомбарт, К. Маркс, А. Маршалл, Ф. Найт, Ж. Сей, А. Сміт, Й. Шумпетер та ін. Вчені охарактеризували сутність поняття «підприємливість», визначили його функції та якості підприємця. Проблема підготовки підростаючого покоління до підприємницької діяльності була розкрита А. Агеєвим, М. Вудкоком, В. Дрижаком, Д. Закатновим, В. Радаєвим, О. Романовським, С. Мельником, Н. Пасічником, М. Пітерсом та ін.

Формування у молодших школярів підприємницької компетентності передбачає реалізацію окремих умінь і здібностей, зокрема: вміння співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства; вміння організувати власну трудову (навчальну) діяльність і працю учнівського колективу, орієнтуватися в нормах і етиці освітніх відносин (створення учнями розпорядку дня, тижня тощо); навички аналізу й оцінки власних учнівських можливостей та співвіднесення їх з вимогами вчителя; вміння складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та приймати економічно й екологічно обґрунтовані рішення (розробити міні-проект школи чи будинку мрії тощо); вміння презентувати інформацію про результати власної економічної діяльності (захист свого проекту).

Підприємницька компетентність має формуватися ще з дитинства, адже сучасного школяра вже з перших років життя оточує економічна сфера. Для успішної взаємодії та спілкування необхідна наявність лексичного запасу економічної спрямованості (поняття про економічні дії: придбати, обміняти; особисті якості: щедрий, добрий; властивості, що характеризують товар: якісний, дешевий, дорогий, сучасний тощо). Тому сучасний вчитель має створити необхідні умови для формування в учнів економічної свідомості.

Практичні аспекти морального виховання дітей молодшого шкільного віку у співпраці з батьками

Хрипливець Ольга

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Значна частина сучасних батьків, переймаючись пошуком джерел існування або нагромадженням багатства, все менше приділяють уваги моральним чинникам у вихованні молодших школярів. Сучасність вимагає інтеграції сімейного виховання, активізації участі батьків у освітньому процесі, особливо в моральному вихованні дітей молодшого шкільного віку, оскільки сім'я та школа слугують дітям першим соціальним орієнтиром, зразком людських взаємин. У виховній діяльності школа має спиратися на сім'ю, сприяти підвищенню її педагогічної культури, активно впливати на взаємини між її членами.

Моральному вихованню молодших школярів присвячені різнопланові педагогічні дослідження Ш. Амонашвілі, В. Бабич, Л. Коваль, Т. Коннікової, Н. Підгорної, В. Петрової, П. Пушкарьової, Н. Рєпи, О. Савченко, Т. Цвелих, К. Чорної та інших.

Підкреслимо, що школа може успішно виконувати свої функції щодо виховання підростаючого покоління тільки у тісному взаємозв'язку із сім'єю. Лише спільними цілеспрямованими зусиллями педагогів і батьків вдасться плідно впливати на розвиток особистості дитини, розв'язувати актуальні виховні завдання.

Батьки та вчителі повинні виступати партнерами, активними співучасниками великого творчого процесу виховання учнів, які взаємодоповнюють один одного, співпрацюють в ім'я становлення, розвитку і формування особистості дитини.

Під час роботи з батьками учитель повинен враховувати типові особливості сімейного виховання, індивідуальні особливості батьків, вивчення загальних педагогічних положень, пов'язаних з вихованням дітей.

Зміст роботи з батьками з морального виховання дітей включає обговорення таких питань: роль сім'ї у вихованні дітей молодшого шкільного віку; психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку і їх врахування в сімейному вихованні; форми і засоби виховання дітей в сім'ї; помилки і труднощі сімейного виховання та шляхи їх подолання; підвищення педагогічної культури батьків, розширення їхнього педагогічного кругозору, збільшення об'єму педагогічних знань.

Отже, під час визначення змісту, форм педагогічної просвіти батьків учитель повинен враховувати загальну підготовку і життєвий досвід батьків, їхню освіту, громадську позицію, особливості сімей, національні традиції, рівень виховного потенціалу конкретної родини та її мікроклімат. У процесі цієї роботи батьки будуть отримувати знання про завдання і методи всебічного виховання дітей – фізичного, розумового, морального, естетичного.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва

Шіралізаде Ламан

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор І.В. Гавриш

Одним із шляхів подолання складної ситуації, яка виникає у дітей на перших етапах адаптації до незвичного для них шкільного режиму є виявлення творчих здібностей та заохочення до занять у сфері творчості. Особливу роль у вирішенні цього питання відіграє художньо-творча діяльність під час уроків образотворчого мистецтва, адже діти люблять малювати, ліпити та розфарбовувати. Для багатьох учнів це не робота, а насолода. Заохочення до таких занять не тільки розвиває уяву, формує навички володіння технікою малювання, ліплення, а й дозволяє побачити та відчувати інтерес до процесу навчання та шкільного ритму життя.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва досліджували у своїх здобутках такі науковці, як: І. Вікторенко, А. Давайло, В. Кардашов, Л. Любарська, Л. Шульга тощо.

На уроках образотворчого мистецтва необхідно пропонувати завдання, які сприяють розвитку дитини, а також мотивують вирішувати складні творчі завдання. Дуже важливо надати молодшим школярам максимальну свободу у виборі творчої діяльності.

Малювання фарбами, ліплення – ці види художньої діяльності завжди є привабливими для дітей. Саме в них дитина може вільно висловити свої почуття та думки. Якщо навчити дитину бачити поєднання фарб і узагальнити знання про квіти, навчити правильно, усвідомлено працювати олівцями та фарбами, це неодмінно призведе до появи почуття радості успіху, що є першим кроком у формуванні інтересу до образотворчого мистецтва.

На уроках образотворчого мистецтва в початковій школі учні пізнають інструменти та матеріали, якими вони малюють, навчаються можливостям роботи з ними, знайомляться з різними операціями, опановують елементарні навички зображення, вчать робити замальовки та ескізи.

Зазвичай молодші школярі добре засвоюють матеріал уроку, який був для них цікавим. Для розвитку творчих здібностей учнів дуже корисно використовувати під час уроків нетрадиційну техніку малювання.

Також бажано надавати дитині можливість самостійно проявляти себе, щоб випробувати радість творчої праці. Чим частіше і більше дитина малює, тим більш досконалою стає її техніка володіння інструментами та матеріалами, а малюнки виходять більш якісними.

Отже, уроки образотворчого мистецтва у початковій школі допомагають виявити талановитих дітей, які потім зможуть продовжити вивчення мистецтва в гуртках, художніх школах тощо. Дитина ніколи не стане цікавою особистістю, якщо вона перестане навчатися та розвивати свої творчі здібності. Світ мистецтва має допомогти молодшому школяреві побачити у собі образ культурної людини.

Визначення первинного рівня сформованості пізнавального інтересу учнів початкової школи

Наукові керівники – к.п.н. викл. К.В.Зозуля та к.п.н доц. О.М. Масюк

Перш ніж формувати пізнавальний інтерес молодших школярів, необхідно виявити та розуміти рівень сформованості інтересів у учнів. Педагогічна діагностика забезпечує зворотний зв'язок у педагогічній системі. За допомогою неї можна отримати дані про стан та рівень сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів, коригувати процес їх формування; передбачати, прогнозувати зміни у розвитку та формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів у майбутньому; у процесі діагностування педагог має можливість надавати виховний вплив на учнів. Важкість дослідження пізнавального інтересу залежить від того, що він має різну природу виникнення, характер прояву та розвитку. Значним на усіх етапах дослідження пізнавального інтересу є його діагностика. Спираючись на дослідження Г. Щукіної, під діагностикою пізнавального інтересу розуміється сукупність різних методів, що дозволяють виявити вихідний рівень пізнавального інтересу, і навіть його розвиток у процесі навчання.

На думку дослідників (Н. Болдирєв, М. Данилов, Г. Щукіна та ін.), діагностика пізнавального інтересу будується на застосуванні комплексу психолого-педагогічних методів. У нашому дослідженні ми визначили таку сукупність методів:

1. Спостереження за поведінкою учнів під час уроків із вивчення пізнавальних інтересів молодших школярів. Спостереження є важливим методом дослідження пізнавального інтересу. Даний метод дозволяє узагальнити інформацію, встановити зв'язки між фактами, що спостерігаються, простежити процес розвитку пізнавального інтересу.

2. Методика «Пізнавальна активність молодшого школяра». Ця методика проводилася з метою оцінки ступеня виразності пізнавальної активності молодших школярів.

3. Методика «Оцінка рівня шкільної мотивації». Мета методики: виявлення ставлення дітей до навчання, до навчального процесу, їх емоційних реакцій на шкільну ситуацію.

4. Методика «Сходинки уроків». Дана методика проводилася як додаткова, з метою визначення того, які навчальні предмети молодші школярі вважають для себе найцікавішими. Експериментальний матеріал складався з карток, у яких було написано назви навчальних предметів. Далі учень мав висловити своє ставлення до кожного навчального предмета та побудувати «Сходинки уроків». Якщо основні навчальні предмети стоять на верхніх сходах сходах (1-4), то ставлення до них визначається як позитивне, якщо вони стоять на нижніх сходах (5-8), то як негативне.

Таким чином, під діагностикою пізнавального інтересу розуміється сукупність різних методів, що дозволяють виявити вихідний рівень пізнавального інтересу, а також його розвиток у процесі навчання.

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реалізація авторських методик навчання читання у Новій українській школі

Бугай Яна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Ткаченко Л. П.

Концепція «Нова українська школа» висунула низку вимог до оновлення змісту навчання, що у свою чергу спонукало вчителів опановувати нові методики роботи, цікаві і зрозумілі сучасному учневі. Значно розширилися методичні прийоми навчання грамоти. З'явилися прописи нового покоління: з калькою (для відпрацювання основних елементів письма, наслідування зразків і набуття автоматичної писемної навички), для ліворуких дітей (з відповідним розташування рядків, нахилом похилої лінії, просторовими й зоровими образами, характерними для дитини-шульги), математичні прописи, прописи з опорою на зоровий образ тощо. Видано низку сучасних букварів, що характеризуються новими підходами до навчання читання і враховують запити сучасних дітей. Активно стали запроваджуватися авторські методики навчання читання. Деякі з них уже не нові і пройшли певну апробацію у масовій школі (методики О. Кушніра та В. Едигея), а деякі лише набирають прихильників чи удосконалюються на сучасному етапі.

Розкриємо основні етапи підготовки дитини до навчання читати й особливості використання авторських методик у цьому процесі. Перш за все необхідно визначити рівень готовності дитини до засвоєння навички читання. Дитина готова до навчання, якщо здатна концентрувати увагу протягом 10 хвилин і більше часу, має достатній словниковий запас, тобто підтримує розмову на елементарну задану тему, правильно артикулює всі звуки, уміє виділяти у словах першу й останню літери та має просторові уявлення (верх, низ, ліворуч, праворуч). Дієвою є авторська методика поскладового читання, запропонована в букварях М. Вашуленка, Н. Воскресенської та І. Цепової. Засвоєння складу дає змогу відразу читати складами і застосувати прийом причитування ще однієї букви (МА – К). Дієвими є методики складання кубиків, картинок, пазлів. Там читання відбувається шляхом поєднання букв та зорового образу. Поширення набула методика читання за текстами з малюнками. Такі тексти широко представлені у серії посібників «Вчуся читати» О. Джежелей. Достатньо активно використовується логопедична методика О. Жукової, що базувалася на звуковому аналізі слова, правильній артикуляції та переведення звука у літери. Українською мовою вона адаптована у посібниках В. Федієнка. Ще існує безліч ігрових методик, де в основу читання покладено лінгвістичну гру (пошуки літери, нове слово, поєднай героя і назву). Деякі батьки надають перевагу комп'ютерним технологіям навчання читання. Така технологія опирається на спеціальну програму, яка виступає як навігатор і пропонує дитині шляхом підставляння утворювати нові слова.

Отже, застосування авторських методик є вимогою сьогодення і значно оптимізує процеси навчання грамоти в цілому.

Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках математики

Желудько Леся

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що молодші школярі під час навчання у початковій школі мають оволодіти елементами логічних процесів (порівняння, класифікації, узагальнення, аналізу тощо). Саме тому одним із найважливіших завдань, що постають перед учителем початкових класів є розвиток логічного мислення молодших школярів. З огляду на це, проблема розвитку логічного мислення молодших школярів на уроках математики набуває дедалі більшої актуальності.

Проблему розвитку логічного мислення молодших школярів на уроках математики досліджували такі науковці, як: Н. Баглаєва, Т. Баракина, М. Богданович, В. Давидов, С. Жукова, М. Іванців, Н. Листопад, О. Митник, В. Панченко, О. Ящук тощо.

Аналіз наукових праць з проблеми дослідження дозволив виділити основні завдання розвитку логічного мислення молодших школярів:

- виховати вміння самостійно застосовувати доступні способи пізнання (порівняння, вимірювання, класифікація) з метою опанування залежностей між предметами та числами;
- навчити будувати прості висловлювання про сутність виконаної дії;
- навчити знаходити потрібний спосіб виконання завдання, який найшвидше приведе до бажаного результату;
- навчити активно включатися в колективну гру, пропонувати нестандартні способи вирішення ігрових завдань;
- навчити радитися з дорослими щодо ігор, творчих завдань та способів їх вирішення.

Слід зазначити, що на уроках математики необхідно використовувати додаткові логічні завдання, що вимагають застосування набутих знань у нових умовах. Також доцільно добирати комплекс вправ з поступовим підвищенням рівня проблеми та використовувати наступні прийоми: висловлювання (справжні, хибні); прийом порівняння, виділення властивостей предметів; прийом порівняння, суттєві та несуттєві властивості; прийом класифікації; прийом узагальнення.

Отже, внаслідок систематичної роботи з розвитку логічного мислення навчальна діяльність молодших школярів значно активізується, саме тому використання вчителем початкових класів різних прийомів, форм і методів для розвитку логічного мислення молодших школярів під час уроків математики є не тільки бажаним, а й необхідним елементом навчання.

Зауважимо, що розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках математики буде проходити більш успішно, якщо: використовувати комплекс вправ, спрямованих на розвиток умінь виділяти суттєве, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, вправи матимуть проблемний характер, розвиватимуть пізнавальний інтерес; застосовувати під час проведення занять диференційований підхід.

Принципи й особливості інтеграції змісту початкової освіти у вальдорфській школі

Лупаренко Світлана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О. М. Іонова

Інтеграція змісту освіти передбачає поєднання в межах одного уроку (одного навчального предмету) різних підходів, поглядів і даних на ту саму проблему, поняття, явище або процес з метою формування в учнів системних і цілісних знань та єдиної картини світу.

Вальдорфська педагогіка, яка має на меті забезпечення різнобічного, гармонійного, цілісного розвитку особистості у взаємовпливі її мислення, почуттів та волі, базується на принципах цілісного підходу до процесу навчання й особистісно-орієнтованого підходу до учня. Це передбачає опору у процесі навчання не лише на інтелект школярів, але й на їхню емоційну і вольову сфери життєдіяльності.

Реалізація цих принципів при відборі змісту конкретних навчальних предметів у вальдорфській школі передбачає глибоку проробку й тісну взаємодію навчальних дисциплін та їх інтеграцію на основі синтезу науки, мистецтва і моралі, єдності та погодженості різних галузей знань. Це сприяє формуванню цілісних знань учнів, розвитку їхніх соціальних і моральних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до світу, а також допомагає школярам відкривати для себе складні зв'язки між явищами природи.

Наприклад, діти вивчають різні аспекти тієї самої теми на різних уроках: вивчаючи явища природи, флору і фауну з природничої галузі, молодші школярі водночас прослуховують і читають оповідання про ці самі явища, тварин і рослини на уроках з рідної мови і літератури, учать вірші про них рідною та іноземною мовами, зображують явища природи, рослини і тварин на уроках мистецтва, співають пісні, ліплять тварин з глини на уроках ліплення, виконують екологічні проєкти тощо.

У вальдорфській початковій школі здійснюється інтеграція навчальної та пізнавальної діяльності, яка виражається у викладанні методом глибокого занурення в один навчальний предмет (епоха), що поєднується з регулярними практичними заняттями й естетичною діяльністю. Завдяки цьому здійснюється розвиток пізнавальних можливостей школярів через естетичну («художнє передусім інтелектуальному») і власну практичну діяльність («від дії до осягнення та розуміння»), а отже, здійснюється художньо-практичний підхід у навчанні, у тому числі й навчальних дисциплін загальноосвітнього циклу.

Отже, інтеграція змісту початкової освіти у вальдорфській школі здійснюється на основі принципів цілісного підходу до процесу навчання й особистісно-орієнтованого підходу до учня та передбачає тісну взаємодію навчальних дисциплін, єдність і погодженість різних галузей знань, викладання методом глибокого занурення в один навчальний предмет (епоха), що поєднується з практичними заняттями й естетичною діяльністю.

Прийоми гейміфікації в освітньому процесі як засіб підвищення мотивації молодших школярів

Савченко Поліна

Науковий керівник – к.п.н. викл. К.В. Зозуля

Одним із актуальних напрямів удосконалення форм і методів навчання у початковій школі є гейміфікація, в основі якої лежать принципи та техніки, що використовуються при створенні комп'ютерних ігор, і які дозволяють не лише підвищити мотивацію учнів до пізнавальної діяльності, а й підвищують ймовірність досягнення цілей та завдань навчального матеріалу.

Гейміфікація – один із найкращих способів підвищити інтерес незалежно від того, який предмет ви викладаєте. Це дає вашим учням новий спосіб навчання, який робить кожен крок уроку захоплюючим. Це спосіб навчання, який добре працює незалежно від віку учня, тому що всім нам подобається викид дофаміну, коли ми граємо у відеоігри.

Існує кілька різних методів викладання ігрового навчання, і всі вони працюють однаково. По суті, гейміфікація додає ігрові елементи до неігрової ситуації (наприклад, урок у класі). Ці ігрові елементи можуть включати такі речі, як змагання за бали, виконання завдань зі збору внутрішньо-ігрової валюти, рольові ігри або вікторини в стилі ігрового шоу.

Наприклад, змагання за бали. Нараховуйте бали за виконання різних завдань. Спочатку винагороджуйте учнів за прості завдання, а потім підвищуйте складність та збільшуйте кількість балів. Наприклад, за проходження простого уроку можна нараховувати 2 бали, а складного – 5 балів. Система балів дуже ефективно працює у зв'язку з рейтингами. Дитина бачить, як вона просунулася щодо самої себе та щодо інших людей. Рейтинг та відставання від лідера стимулює учня докладати зусиль.

Основна мета гейміфікації – підтримувати мотивацію учнів, щоб вони підвищували продуктивність під час уроків. Тому необхідно чітко розуміння того, що таке мотивація. Якщо дивитися на дослідження, існує два типи мотивації – зовнішня та внутрішня мотивація. Теоретики мотивації стверджують, що поведінка визначається як внутрішньою, так і зовнішньою мотивацією.

Застосування гейміфікації у педагогічному контексті дає деякі засоби для багатьох учнів, які відчужені від традиційних методів навчання. Використання гейміфікації може забезпечити часткове вирішення проблеми зниження мотивації та залучення учнів, з якою сьогодні стикається система шкільної освіти.

Гейміфікований освітній процес – абсолютно новий для учнів вид діяльності. У зв'язку з цим видається необхідним надати чіткі інструкції учням щодо участі у ньому.

Гейміфікація – чудовий спосіб допомогти дітям у процесі навчання та краще мотивувати їхню роботу. Вчителі включають гейміфікацію різних видів діяльності і цілей, які вимагають досягнення для кращих результатів.

Застосування арттерапії в освітньому процесі початкової школи

Сідунова Ольга

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Як відомо, теоретичні основи арттерапії було закладено ідеями психоаналітиків (З. Фрейд, К. Юнг). Її корекційні можливості пояснюються тим, що арттерапія надає людині можливості для самовираження та пізнання власного «Я». Наразі «лікування» мистецтвом залишило кабінети психотерапевтів і знаходить широке застосування в закладах освіти.

Зараз у педагогічній практиці дедалі частіше вчителі використовують методи арттерапії, адже у сучасному світі вимоги до школярів підвищуються, що нерідко призводить до перенавантаження та появи проблем у навчанні. Особливо це стосується молодших школярів, бо не кожна дитина може пояснити словами, що її непокоїть. З огляду на це вчитель початкових класів має бути дуже уважним до емоційного та психологічного стану дітей, оскільки від нього залежить результативність освітнього процесу та успішне виховання здорової особистості. Арттерапія допомагає молодшим школярам невербально висловити свої тривоги, а вчителю – зрозуміти потреби та проблеми своїх учнів.

Слід зазначити, що використання арттерапії під час уроків допомагає вирішити низку завдань:

- стабілізація психоемоційного стану;
- зняття емоційної та м'язової напруги;
- допомога у розкритті та реалізації творчих здібностей;
- стимулювання особистісного розвитку;
- виховання та навчання за допомогою мистецтва.

Зауважимо, що реалізація арттехнології відбувається у декілька етапів:

Підготовчий етап – учитель обирає техніку, яку він використовуватиме на уроці, ґрунтуючись на меті, яку він хоче досягти.

Початковий етап – якщо проведення уроку потребує певних матеріалів, учням про це необхідно повідомити заздалегідь. На уроці вчитель пояснює дітям, яка мета і завдання перед ними постають, що вони повинні використовувати і як саме робити. Він пояснює логіку проведення заняття та роль кожного учня у ньому.

Етап реалізації – діти виконують поставлене завдання. Учитель контролює процес та відповідає на запитання, що виникають. Важливо не виправляти дітей під час малювання чи ліплення, адже тільки у стані повного розслаблення школяр зможе повністю втілити себе у зоровому образі. Наприкінці уроку всі демонструють отримані результати.

Заключний етап – інтерпретація та аналіз продуктів творчості. В жодному разі не можна оцінювати роботи з негативного боку. За бажанням учень може сам розповісти про свою роботу та інтерпретувати її.

Отже, заняття з використанням арттерапії допомагають скоригувати негативні емоційні стани молодших школярів, передаючи ці переживання в художніх образах.

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Форми взаємодії сім'ї і школи в умовах інклюзії

Бережна Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Усі сім'ї, що мають дітей із особливими освітніми потребами стикаються з проблемою недостатньої поінформованості про свої права, можливості співпраці з різними державними установами, наявністю ресурсних центрів, інклюзивних класів, команди супроводу. Безумовно, уся ця інформація наявна, але вона розрізнена, надається різними службами, знаходиться на різних сайтах і необізнаній людині складно її систематизувати. Крім того, соціальні служби мають невеликі штатні розклади, переобтяжені великою кількістю бюрократичної роботи і дають відповіді на запитання тільки у разі офіційних запитів. Тому часто саме школа стає тим основним джерелом інформації, якому довіряють, на яке покладаються і з яким прагнуть взаємодіяти.

Психологи стверджують, що усі сім'ї, які мають дітей з особливими освітніми проблемами, можна поділити на три групи: перша група – це батьки, що глибоко занурюються у проблему, закриваються від світу і переживають проблеми у замкненому середовищі; друга – це родини, де вперто не визнають проблеми, не намагаються її вирішувати, вважають, що вона сама якось зникне; третя – це сім'ї, де проблема визнається, серйозно вивчається, усі готові до співпраці з фахівцями – медиками і освітянами. Саме ця група батьків здатна об'єднати дві інші групи, поділитися досвідом, часто проводить волонтерську діяльність із залучення інших у спеціально організовану роботу з інклюзивної підтримки. На основі ентузіазму таких родин виникає дієва форма взаємодії сім'ї і школи – батьківський клуб – це добровільне об'єднання осіб, що мають спільні інтереси щодо вирішення певних проблем в організації навчання, виховання, доступного освітнього середовища, медичної допомоги, реабілітації та дозвілля дітей, які мають особливі освітні потреби. Батьківський клуб укладає план роботи, що передбачає реалізацію просвітницької діяльності та надання конкретної допомоги тим, хто її потребує. Як форма роботи тут переважає консультування, адже більшість батьків потребує саме консультацій з певного кола питань. У той же час батьківський клуб може співпрацювати з різними громадськими організаціями, волонтерами, зарубіжними партнерами, державними інституціями. Достатньо часто ініціативи батьківських клубів переростають у потрібні для всієї громади справи – установа пандусів, ліфтів, призначення додаткових фахівців, відкриття реабілітаційних кабінетів, розрахованих на роботу з дітьми, що мають різні нозології.

Отже, в умовах інклюзивного навчання вкрай необхідно організувати продуктивну взаємодію сім'ї та школи. Ця взаємодія може мати різні форми: просвітницький всеобуч, консультпункт, батьківський клуб. Такі форми роботи мають на меті забезпечити дітям з особливими освітніми потребами рівний доступ до освіти, соціалізувати їх у колективі однолітків.

Дисграфія у дітей молодшого шкільного віку, причини, особливості прояву

Капуста Людмила

магістрант спеціальності «Логопедія»

Науковий керівник: к. п. н., доц. Партола В.В.

Початкова стадія освітнього процесу молодшої школи базується на опануванні учнями основ навчання, а саме формування в них таких важливих освітніх навичок, як: читання, письмо та рахунок. Проте, останнім часом спостерігається збільшення кількості учнів з порушеннями цих видів діяльності, через що у них виникають утруднення в опануванні навчального матеріалу. Особливо помітним у молодшій школі стає порушення писемного мовлення, що називається дисграфією. Оскільки саме у початковій школі дитина активно починає опановувати письмо. У цьому зв'язку постає питання раннього вияву цього порушення та подальшої його корекції.

Проблемі формування навичок письма у дітей присвячено численні праці науковців, серед яких варто відмітити роботи: В. Тарасун, В. Тищенко, Л.Трофименко, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.

Передумови формування функції письма у дитини закладаються ще до початку навчання у школі. До них відносять: високий рівень розвитку усного мовлення дитини, а також сформованість функціональної бази, тобто когнітивних та сенсомоторних процесів.

Основні симптоми дисграфії є специфічними, тобто вони не є пов'язаними з використанням правил, помилки на письмі, що мають стійкий характер, та виникнення яких не є пов'язаним з порушеннями інтелектуального або сенсорного розвитку дитини або з нерегулярністю її шкільного навчання.

У дітей з дисграфією найчастішими помилками є:

- пропуск, перестановка та додавання до слів зайвих літер, що є пов'язаним з несформованістю у них фонематичного аналізу та синтезу;
- написання слів разом з іншими словами, найчастіше мова йде про прийменники;
- написання разом частин двох різних слів;
- роздільне написання частин одного слова, найчастіше – це відривання префікса від кореня;
- відсутність відповідних позначень та неправильне визначення меж речень: відсутність великої літери на початку речення та крапки в кінці;
- пропуск окремих слів та частин речень;
- порушення послідовності слів у реченні.

Отже, знання основних симптомів прояву дисграфії у дітей молодшого шкільного віку буде сприяти ранньому її виявленню, що дозволить фахівцеві скорегувати процес опанування письма дитиною на ранньому етапі. Після чого дитина з успіхом зможе опановувати навчальний матеріал.

Поняття поліморфна дислалія

Комишан Марина

магістрант спеціальності «Логопедія»

Науковий керівник: к. п. н., доц. Партола В.В.

Під час освоєння малюками мовлення доводить зіштовхуватися з нечіткою вимовою деяких звуків. По мірі дорослішання деякі діти долають це самостійно. Тобто навчаються промовляти звуки «чисто» та зрозуміло. Проте у деяких випадках це порушення зберігається довгий час, до 7-8 років. І якщо таке порушення у вимові звуків в 5-6 років має близько 53% дітей, то у молодших школярів воно зустрічається приблизно у 20% дітей цього віку. Особливо часто останнім часом зустрічаються діти з порушеннями вимови декількох звуків.

Залежно від кількості звуків, з порушеною вимовою, дислалії поділяються на прості і складні. До простих (мономорфних) відносять порушення, при яких порушена вимова одного звуку або однорідних за артикуляцією звуку, до складних (поліморфних) відносять порушення, при яких порушено вимову звуку різних груп (свистячі та сонори).

Нормами появи голосних та приголосних звуків у дітей є: голосні звуки – [а], [о], [е], приголосні звуки – [п], [б], [м] – 1-2 роки; голосні звуки – [і], [и], [у], приголосні звуки – [ф], [в], [т], [д], [н], [т'], [д'], [н'], [г], [к], [г], [х], [й] – 2-3 роки; приголосні звуки – [с], [з], [ц], [дз], [с'], [з'], [ц'], [дз'], [ш], [ж], [ч], [дж], звукосполучення [шч] – 3-5 років; приголосні звуки – [л], [л'], [р], [р'] – 5-6 років

У дітей 2-3 років поліморфне порушення звуковимови – досить звичайне явище і, як правило, воно носить тимчасовий характер. Вони зумовлені недостатньо сформованим фонетичним слухом або апарату артикуляції. Ці порушення можуть з часом бути подолані, за умов якщо в ЗДО приділяється достатня увага мовному розвитку дітей, а батьки при спілкуванні з малюком та один з одним демонструють йому точну вимову. Це сприяє розвитку мовнорухових та мовнослухових аналізаторів дитини, засвоєнню фонетичну систему мовлення. Дитина, не маючи правильної моделі вимовляння звуків, налаштовується на те, що чує, що призводить до патологічних порушень у вимові звуків. Постійна неправильна вимова звуків призводить до стійких порушень мовного слуху дитини, її апарату артикуляції і розладу нейродинаміки, що призводить до того, що у дитини розвивається функціональна дислалія.

Причинами поліморфного порушення звуковимови також є суто фізіологічні – неправильна будова мовного апарату (механічна дислалія). Причинами її виникнення є органічні порушення периферійного мовного апарату, обумовлені особливостями кістково-м'язової будови. Подібні порушення мовних функцій вимагають надання негайної об'єднаної допомоги вузьких спеціалістів, логопедів, батьків та дитячих закладів освіти. Від їхньої успішної взаємодії залежить, наскільки комфортне буде перебування дитини у школі, успішність адаптації дитини до соціуму.

Сучасні підходи до розвитку комунікативного потенціалу дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку

Плющакова Інна

магістрантка факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Однією з найбільших проблем сьогодні стало зростання чисельності дітей, що мають порушення мовленнєвого розвитку. Види таких порушень бувають різними: від повної відсутності мовлення до порушення певних компонентів (граматичного, лексичного, комунікативного) та видів (усного чи писемного). Цілком зрозуміло, що причини таких порушень різноманітні і пов'язані з різними аспектами: здоров'ям матері, перебігом вагітності, спадковістю, екологією, генетикою і безліччю ще невідомих людству. Однак спільні зусилля педагогів, психологів, логопедів, фахівців спеціальної і корекційної педагогіки дозволяють говорити про створення дієвих комплексних програм роботи з дітьми, що мають означені проблеми. Важливо не лише вчасно діагностувати порушення мовленнєвого розвитку, а й розробити ефективну систему роботи з їх усунення, поетапного формування комунікативного потенціалу дитини, що забезпечить їй комфортне перебування в освітньому середовищі дошкільного закладу освіти, а потім і в початковій школі. Першочерговим завданням логопедичної практики є зусилля спрямовані на формування дієздатної артикуляційної бази, яка забезпечує правильну звуковимову. Формування правильної звуковимови потрібне не лише для мовлення, а й для розвитку фонематичного слуху, писемного оформлення думки, правильного розуміння тексту і контексту сказаного. Від звукової культури переходимо до лексичного арсеналу, активного збагачення словника, розуміння однозначності й багатозначності, омонімії. Наступним етапом стає формування граматичної грамотності, правильне вживання слова у відповідних формах, словозміна і словотворення, поєднання слів у словосполученнях і реченнях, створення зв'язних висловлювань. Така робота потребує системності, систематичних повторювань і вправлять, установлення смислових зв'язків та ефективних методів, прийомів і форм.

До сучасних підходів у процесах розвою комунікативного потенціалу дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку можемо віднести методи арттерапії, казкотерапії, словесно-художню творчість, методики розвитку тонкої моторики руки. Арттерапія дає змогу поєднувати різні емоційні сфери, подразнювати зони кори головного мозку, що відповідають за процеси мовлення й стимулювати їх. Переживаннями від творчого процесу хочеться поділитися, а відповідно й утілити їх у мовленнєвий акт. До активізації мовленнєвої діяльності спонукає також спів сольний і хоровий, театралізована діяльність, декламування віршів і прози. Позитивні результати дають заняття з логоритміки, що поєднують ритм рухів тіла та мовлення. Такі форми роботи з усунення мовленнєвих порушень є ефективними і постійно оновлюються.

Особливості діагностики дислалії у дітей дошкільного віку

Сіненко Юлія

магістрант спеціальності «Логопедія»

Науковий керівник: к. п. н., доц. Партола В.В.

Мовленнєве спілкування займає центральне місце у житті людини. Для забезпечення нормального мовного спілкування необхідна правильна звуковимова. Поняття «вимовна сторона мови» або «вимова» охоплює фонетичне оформлення мови та одночасно комплекс мовнорухових навичок, якими воно визначається. Сюди відносяться навички мовного дихання, голосоутворення, відтворення звуків та їх поєднань, словесного наголосу та фразової інтонації з усіма її засобами дотримання норм вимови.

На сучасному етапі розвитку української корекційної педагогіки методику навчання дітей правильної звуковимови досліджують Ю. Рібцун, Ю. Пінук, С. Миронова, М. Шеремет та ін.

Найпоширенішим порушенням вимови, що зустрічається у дошкільників є дислалія. При дислалії деякі звуки або зовсім не вимовляються, або спотворюються, або замінюються іншими. Недостатньо ясну вимову можуть помітити батьки дитини у досить ранньому періоді розвитку дитини і звернутися за консультацією до фахівця. Ігнорування проблеми може викликати ускладнення стосунків дитини з оточуючими, викликати інші порушення мовлення, вплинути на особистість дитини, її поведінку.

Коли батьки дитини з порушенням мови звертаються до фахівця, останній повинен повністю обстежити дитини, щоб правильно визначити етапи роботи з корекції звуку або кількох звуків. Для цього фахівець насамперед вивчатиме перебіг вагітності та раннього розвитку малюка. Тут визначаються чи виключаються органічні дефекти апарату артикуляції дитини. Далі логопед досліджує будову та рухливість артикуляційного апарату малюка. Це дослідження відбувається за допомогою візуального огляду, а також підключається до цього використання спеціальних вправ. Після цього відбувається діагностика мовлення за допомогою спеціального дидактичного матеріалу (картинок, дидактичних ігор, іграшок). Фахівцеві важливо визначити форму дислалії: чи замінює дитина звук, чи спотворює його, чи взагалі пропускає. При цій же діагностиці визначається рівень розвитку фонематичного слуху, встановлюється, як розрізняє дитина на слух звуки, близькі за звучанням окремо і в різних частинах слова. І в результаті намічаються шляхи корекції звуків.

Таким чином, можна виділити наступні складові діагностики порушень звуковимови у дітей з дислалією: збір даних про перебіг вагітності та раннього розвитку малюка; дослідження артикуляційного апарату дитини; діагностика мовлення; визначення рівня розвитку фонематичного слуху.

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ УЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Практичні аспекти реалізації педагогіки партнерства як засобу партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї

Головіна Поліна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У сучасних умовах модернізації змісту освіти педагогіка партнерства є одним із ефективних засобів партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї. Партнерські відносини між учасниками освітнього процесу повинні вибудовуватись виключно на принципах рівності та взаємної поваги, бути міцними та різнобічними, особливо з батьками учнів початкової школи. Оскільки молодший шкільний вік це період не тільки розумового розвитку дитини, але й формування моральних якостей.

Слід особливо зазначити, що особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання учнів у початкових класах, коли батьки завжди із задоволенням відвідують заклад освіти, готові до взаємодії, цікавляться успіхами та невдачами у навчанні, особливостями поведінки дитини. Все це стає підґрунтям для надання батькам кваліфікованої психолого-педагогічної допомоги у вихованні та розвитку дитини. О. Пухта серед найбільш ефективних форм такої роботи виділяє: батьківські збори, батьківський всеобуч, родинні свята, спортивні та культурно-масові заходи.

Так, Т. Бабко, О. Банах пропонують наступний алгоритм створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї: визначення цільових установок, вибір стратегії, планування, реалізація, моніторинг та корекція (педагогічної рефлексії та оцінки). Визначення цільових установок: співпраця закладу освіти та сім'ї починається з вивчення мікроклімату та умов сімейного виховання, за допомогою діагностичних методів: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз портфоліо творчих досягнень вихованців, дискусія, метод мозкового штурму, робота фокус-груп, інтерв'ю тощо. Моделювання (вибір стратегії): створення колективу однодумців, які зможуть компетентно і професійно працювати із батьківською аудиторією. Відповідно до результатів діагностики розробляється тематика індивідуальних консультацій і тренінгів для батьків, проведення батьківських днів у закладі освіти. Діяльність: передбачає добір ефективних форм і методів роботи із сім'ями учнів, що довели свою ефективність через спільну реалізацію програм і проєктів. Моніторинг та корекція: оптимізація процесу партнерської взаємодії, дослідження її ефективності, здійснення необхідного коригування, виправлення можливих помилок.

Отже, аналіз алгоритму створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї, форми і методи його реалізації засвідчують не лише про доцільність, але й про потребу поєднання зусиль батьків і педагогів у створенні сприятливого освітнього середовища для учнів.

Досвід взаємодії вчителя з батьками молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Іванченко Наталя

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Освітня сфера починаючи з 2020 р. зазначала значної модернізації, оскільки навчання в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану потребує пошуку нових форм організації освітнього процесу. З огляду на виклики часу, заклади освіти перейшли на дистанційне або змішане навчання. Оскільки батьки сьогодні є рівноправними учасниками освітнього процесу, то реалізація дистанційного навчання дітей молодшого шкільного віку значною мірою залежить від активної участі у ній батьків.

Закладам освіти необхідно сьогодні шукати ефективні шляхи взаємодії та співпраці з батьками в умовах дистанційного навчання. Саме зі спілкування (через усі доступні канали комунікації) та подальшої співпраці з батьками розпочинається робота щодо забезпечення якісного інструментарію щодо реалізації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. У дистанційному форматі навчання саме батьки повинні стежити за здатністю дитини виконувати завдання, передавати отриману в результаті спостереження інформацію вчителю для корегування навчального навантаження.

Так, окремо вчителю необхідно раз на тиждень приділяти час для консультацій з батьками. У межах таких консультацій учитель повинен пропонувати батькам перелік практичних рекомендацій, щоб їм було легше організовувати навчання дитини у дистанційному форматі.

Наводимо рекомендації для батьків, розроблені Міністерством освіти і науки України та ЮНІСЕФ Україна: щоб дитині було зручніше відокремлювати домашні справи та навчання, яке проводиться в межах будинка, варто розробити розпорядок дня та неухильно дотримуватися його. До розпорядку варто уналежнити основні види діяльності протягом дня, визначити їх послідовність та часові обмеження. Сюди потрібно уналежнювати харчування, розваги, сон, фізичні вправи, навчання, відпочинок тощо); варто підготувати список різноманітних вправ та занять, мати «запас» ідей для ігор і навчання; потрібно практикувати методи позитивного батьківства під час тривалої ізоляції вдома.

Таким чином, саме батьки є найбільш дієвим каналом комунікації між учителем та дитиною, а також між дітьми в класі, де навчається дитина. Оскільки батьки взаємодіють з вчителем на партнерських засадах і сприяють найефективнішій реалізації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Завдання вчителя - сприяти налагодженню конструктивної взаємодії з батьками з метою розуміння зацікавленими сторонами цілей співпраці та прагнення якнайкраще реалізувати їх для потреб дитини.

Форми організації успішної взаємодії вчителя з батьками молодших школярів

Коротун Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Ефективність розвитку дитини залежить якості взаємодії між школою та родиною. Провідну роль у такому процесі організації сумісної діяльності і співробітництва між школою і батьками відіграє вчитель. Саме завдяки діяльності вчителя відбувається порозуміння між родиною молодшого школяра і політикою, яку проводить школа стосовно навчання і виховання дітей, і те, наскільки батьки приймають участь в її реалізації.

Взаємодія вчителя з батьками учнів ґрунтується на основі наявності в них спільної мети – підвищення ефективності розвитку дитини в цілому, набуття єдності між поглядами батьків і вчителів на процес виховання і освіти дітей, формування адекватного ставлення батьків до виховання власної дитини тощо.

Не зважаючи на те, що у багатьох батьків вже є сформованим погляд на особистість власних дітей і на процес їхнього виховання, вчитель може відкрити для них дитини із зовсім іншого, нового боку, з якого вони не бачили дитину в повсякденному житті. При цьому важливо надавати батькам інформацію про учня у позитивному ключі. Вчителю необхідно прагнути створити таку діалогічну взаємодію з батьками, щоб отримувати від них максимальну включеність на власну роботу. Процес взаємодії батьків зі школою має спрямовуватися, передусім, на активне включення батьків у освітній процес, у позаурочні виховні заходи, і у співробітництво з дітьми та вчителями.

Своєчасне і педагогічно грамотне обґрунтування конкретних рекомендацій вчителів, вивчення особливостей і можливостей кожної родини, надання практичної допомоги родині в утрудненнях процесу виховання дітей є підґрунтям такої взаємодії.

Зміст взаємодії вчителя з батьками учнів є тісно пов'язаним із формою взаємодії як способу організації їхньої сумісної діяльності і спілкування. Існують колективні, групові та індивідуальні форми взаємодії.

Найбільш поширеною колективною формою взаємодії вчителя з батьками є батьківські збори, що мають бути спрямовані на надання моральної підтримки таким чином, щоб батьки вірили в реальність успіхів власних дітей, і мати характер роздумів про освітній процес становлення і розвитку особистості дитини.

Вчитель початкової школи має проводити групові консультації, лекції, практичні заняття для батьків, залучаючи до цього інших вчителів та фахівців інших галузей з метою надання допомоги дітям в оволодінні навичками освітньої діяльності тощо. Психолого-педагогічну просвіту батьків можна організовувати шляхом проведення конференцій, індивідуальних і тематичних консультацій, тренінгів тощо.

Досвід реалізації педагогічної освіти батьків молодших школярів у сучасних умовах в Україні

Кремєниця Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У сучасних умовах в Україні спеціалізовану допомогу батькам надають різноманітні організації та об'єднання державного та місцевого рівнів, зокрема, заклади освіти, культури, батьківські об'єднання тощо. Але поряд із зазначеним акцентуємо увагу на тому, що пріоритетна роль у цьому процесі, як і раніше, належить закладам загальної середньої освіти.

Так, відповідно до реалізації Концепції «Нова українська школа», констатуємо зміни у характері взаємодії між вчителем та учнем. Сучасні вчителі стають коучами, модераторами, фасилітаторами, спілкування та взаємодія між учасниками освітнього процесу відбуваються виключно на засадах педагогіки партнерства, характерною особливістю є горизонтальна комунікація між учителем, учнем та батьками. Взаємодія з батьками відбувається сьогодні у сучасних закладах освіти через різноманітні батьківські об'єднання, зокрема: школи, освітні простори для батьків, батьківські ради, форуми, комісії, клуби, комітети, тощо.

У науковій статті «Педагогічна освіта батьків молодших школярів в умовах Нової української школи» сучасна дослідниця проблем сімейного виховання І. Єсьман зазначає, що «сьогодні у популяризації педагогічних знань широкого застосування набула така форма педагогічної освіти, як «Школи для батьків». Вони створюються частіше всього при закладах загальної середньої освіти та працюють 1-2 рази на місяць».

У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи» зазначено, що «цей напрям діяльності закладу освіти ініціюється заступниками директорів із навчально-методичної та науково-методичної діяльності й реалізується за допомогою вчителів початкової школи, практичних психологів та інших працівників педагогічного колективу».

Мета його запровадження полягає в здійсненні системної освітньої роботи з батьками щодо усвідомлення ними провідних положень партнерської взаємодії і використання їх у власній виховній тактиці спілкування з дітьми».

Так, Т. Бабко, О. Банах з огляду на організацію освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства виокремлюють провідні зміни, які повинні розуміти та усвідомлювати саме батьки: спонукати вчителів до запровадження в освітньому процесі нової педагогічної етики, реалізації різних інтерактивних форм організації роботи учнів; оновлення класного освітнього середовища.

Таким чином, у сучасних умовах в Україні важливо демонструвати батькам усі зазначені напрямки змін у реальному житті, а не тільки розповідати про них.

Досвід організації педагогічного партнерства школи і сучасної сім'ї

Кузнєцова Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками, зазначено у Концепції «Нова українська школа». До основних принципів партнерської взаємодії належать добровільність, довготривалість і взаємна відповідальність.

Добровільність трактується як можливість вільного обрання форм та методів взаємодії. Там, де батьки підготовлені до здійснення взаємодії за допомогою консультування, навчання, просвіти і можуть реально оцінювати свої можливості (педагогічну компетентність, ресурси тощо) з'являється усвідомленість. У тих закладах освіти, де робота з батьками учнів побудована на принципах примусу (вимушеності), говорити про розвиток партнерської взаємодії передчасно.

Зазначимо, що на етапі визначення алгоритму співпраці з родинами учнів, керівнику закладу освіти важливо сформулювати головні позиції та ключові ідеї, в цьому напрямі діяльності закладу освіти.

Завдання керівника закладу освіти чітко розуміти та усвідомлювати місію сучасного закладу освіти, концентруватись не тільки в тому, щоб давати учням освіту, але й створювати культуротворче середовище, активно впливати на самоосвіту та саморозвиток учнів, мотивувати, формувати потребу у постійному поновленні знань, навіть після закінчення навчання.

У сучасних умовах заклад освіти не є єдиним джерелом знань, тому у вчителів має бути сформоване критичне мислення щодо змісту освіти, технологій навчання, що може стимулювати їхню ініціативу та пошук для збагачення змістового та процесуального аспектів освіти, різних форм самоосвітньої діяльності учнів.

Можливість сучасних батьків та учнів обирати заклад освіти є одним із важливих факторів для визначення стратегії співпраці, формування іміджу закладу освіти, його авторитету серед батьків та учнів. Тому система конструктивної взаємодії та співпраці має багатовекторний характер: спонукає педагогічний колектив до самовдосконалення, ураховуючи думку батьків щодо якості освітнього процесу; стимулює у педагогів піклування про авторитет та позитивний імідж закладу з-поміж інших закладів освіти; спонукає до впровадження новітніх освітніх програм, інноваційного освітнього процесу.

Отже, під час спільної діяльності з батьками необхідна диференціація, особистісно-орієнтований підхід. Знання типології сімей дає можливість прогнозувати виникнення визначальних типів педагогічних проблем, які слід розв'язувати разом.

Організація педагогіки партнерства у процесі соціалізації молодших школярів

Садовнича Анастасія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Становлення і розвиток особистості відбувається впродовж всього життя. Особливо значущим для успішності особистості в майбутньому є ставлення особистості в період навчання в початковій школі, оскільки саме в цей час на якісно новому рівні відбувається реалізація потенціалу дитини як активного суб'єкта, що пізнає оточуючий світ і самого себе, та набуває досвіду діяльності і поведінки у соціумі.

Для успішного супроводу молодших школярів у процесі їхньої соціалізації вчителю необхідно використовувати у своїй роботі різні форми, методи і засоби щодо підвищення рівня згуртованості колективу, з метою створення таких умов для розвитку потенціалу учнів у сумісній діяльності, при яких у найбільшій мірі відбуватиметься реалізація творчого потенціалу кожної особистості, формування вмінь відігравати різноманітні ролі і виконувати певні функції в колективі тощо.

Основним компонентом соціалізації молодших школярів є розвиток комунікативних якостей особистості. Комунікативна діяльність і реалізація комунікативних здібностей молодших школярів дозволяє їм ефективно проходити процеси соціалізації та адаптації, розвивати їхні комунікативні та когнітивні можливості. Одним із способів вирішення даної проблеми є застосування педагогіки партнерства, що передбачає навчання у процесі співробітництва учнів із вчителем, і учнів між собою, де вони, працюючи разом, вирішують різноманітні навчальні ситуації, продукують нові знання, реалізують власний творчий потенціал.

Застосування педагогіки партнерства і навчання в процесі співробітництва передбачає активну взаємодію всіх учасників групи, визначаючи при цьому взаємозв'язок спільної мети та індивідуальної відповідальності за результат. Слід зазначити, що в групі знаходяться учні з різними навчальними здібностями – одні швидко навчаються, інші потребують більше часу на осмислення інформації, що негативно позначається на якості навчання. При цьому педагогіка партнерства створює такі умови, що стало можливим допомогти учням, яким складніше навчатися та підвищити якість їхньої освіти.

Педагогіка партнерства у своєму інструментарії володіє сукупністю прийомів, що об'єднані спільною логікою пізнавальної діяльності учнів. Реалізуючи основні принципи особистісно-орієнтованого підходу до навчання, в процесі педагогіки партнерства організується процес успішної сумісної діяльності учнів із засвоєння нової інформації. Виникає така ситуація, при якій кожний учень відповідає не лише за власний результат, а, і що є особливо значущим, дані результати впливатимуть на досягнення спільної мети – вирішення навчального завдання.

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Поглиблене вивчення навчального матеріалу як основа розвитку обдарованості

Козорог Вероніка

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Поглиблене вивчення навчального матеріалу сприяє розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Достатньо часто вияв обдарованості дитини у певній науковій галузі починається саме з вивчення шкільного предмета. Сучасна дослідниця феномену обдарованості Н. Завгородня зазначає, що обдарованість можна поділити на вроджену й набуту. Вроджену або актуальну обдарованість можна розглядати як природну здатність людини до швидкого опанування певних видів діяльності, що зазвичай проявляється у дитинстві, а набуту або потенційну, як розвинену здатність у дорослому віці.

На нашу думку, можна говорити ще й про специфічну обдарованість, що виявляється в якомусь окремому виді діяльності – літературній творчості, музиці, математиці чи спорті. Безсумнівно, що найчастіше вияви обдарованості виявляються у родинному колі і з урахуванням цього батьки сприяють розвитку саме таких здібностей. Однак трапляються випадки, коли шкільний учитель, шляхом аналітичного аналізу виконаних завдань і моніторингу успіхів учня чи учениці, виявляє потенційну обдарованість. Цьому сприяє правильний вибір дидактичних матеріалів, за допомогою яких можна побачити вияви креативності, нестандартне мислення, варіативність виконань чи вирішення задач. Стають у нагоді різноманітні завдання, виконання яких дозволяє визначити рівень оволодіння науковими знаннями і компетентностями для їх реалізації в житті. Поглиблене вивчення матеріалу допомагає не лише за мотивувати учня до подальшої роботи, воно переорієнтовує з репродуктивного рівня засвоєння знань на рівень дослідження, висновків і перспективного бачення подальших пошуків. Поглибленому вивченню матеріалу сприяють також позаурочні заняття, гурткова робота, виконання конкурсних робіт Малої академії наук, залучення учнів до проєктної і грантової діяльності. Сьогодні переважна більшість університетів пропонують підготовчі курси для вступу потенційно обдарованої молоді, що сприяє визначенню пріоритетних напрямів діяльності, наприклад не просто філологія, а прикладна лінгвістика, журналістика чи перекладацька робота, оскільки всі ці напрями крім глибоких знань мовної системи передбачають наявність специфічних здібностей. Важливим складником розвитку обдарованості виступає самоосвітня діяльність.

Особливості організації психолого-педагогічного супроводу академічно обдарованих учнів

Пашкова Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Кожна обдарована дитина потребує індивідуальної допомоги у розкритті її потенцій та можливостей, в удосконаленні розумових операцій, підвищенні пізнавальної та інтелектуальної активностей, а відтак, у формуванні в майбутньому самодостатньої, зрілої та гармонійної особистості.

Найоптимальнішою системою підтримки обдарованості визнано психолого-педагогічний супровід. Питання психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості підіймали О. Антонова, І. Бех, А. Деркач, В. Зінченко, Т. Череднікова та інші. О. Антонова зазначає, що психолого-педагогічний супровід сьогодні є не просто сукупністю різноманітних методів коректувально-розвивальної роботи з дітьми, а виступає комплексною технологією, особливою культурою підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань її розвитку, навчання, виховання, соціалізації.

У науковій літературі використовуються поняття різних видів супроводу: «педагогічний», «фасилітативний», «психологічний», «соціально-педагогічний» тощо. У педагогічному словнику «супровід» визначається як «йти разом», «слідувати» та тлумачиться як засіб залучення особи до процесу взаємодії з метою створення умов для саморозвитку у діяльності усіх суб'єктів взаємодії. Багато дослідників (Н. Лук'янчук, В. Тесленко, О. Міхеєва, Д. Смоляр та ін.) акцентують на педагогічному супроводі обдарованих учнів в контексті сучасного закладу освіти. Педагогічний супровід доцільно розглядати як процес створення оптимальних умов розвитку та прояву індивідуальних здібностей обдарованих учнів та одночасної корекції факторів, що негативно впливають на реалізацію відповідних здібностей дітей. Головна мета педагогічного супроводу полягає у максимальному сприянні всебічного, гармонійного та ефективного розвитку обдарованого учня. Особливе місце у системі психолого-педагогічного супроводу посідає психологічний супровід обдарованої дитини. О. Дьомін визначає психологічний супровід обдарованої дитини як спрямованість на діагностику ситуації її розвитку, надання допомоги в адаптації до реальних життєвих умов, формування мотиваційно-вольової сфери, гармонізацію міжособистісних стосунків, психологічну підготовку до участі в олімпіадах, конкурсах, навчання навичкам саморегуляції. О. Антонова виокремлює такі етапи організації психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: аналітико-діагностичний; формувальний (етап формування, поглиблення і розвитку здібностей); мотиваційно-стимулюючий (заохочення, стимулювання учнів до саморозвитку та самоосвіти); рефлексивний та контрольно-результативний етап (підведення підсумків, виявлення недоліків і позитивних змін, корекція подальшої роботи).

СЕКЦІЯ 6

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Практична реалізація ідей А. Макаренка у сімейному вихованні

Бережна Ольга

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У процесі виховання у дитини виробляється готовність до життя в соціумі, що характеризується оволодінням такими якостями, як уміння діяти, приймати рішення, розрізняти добро та зло і вибирати своє місце в цих моральних вимірах. Виховання дітей у сім'ї забезпечує не тільки змозгу дитини жити в суспільстві (умови життєдіяльності дитини, її продуктивна діяльність і спілкування, що сприяє нормальній соціалізації), але й утверджувати себе як особистість (процес індивідуалізації, набуття власного соціального досвіду, вироблення свого стилю і способу життя).

Саме А. Макаренку відомому теоретику сімейної педагогіки першої половини ХХ століття вдалося спрямувати русло освітньої роботи на вирішення проблеми підготовки батьків до виховання дітей у сім'ї, піднесення їх культурного рівня та формування педагогічної культури.

Відтак, важливо привернути увагу батьків до того факту, що сучасні дослідники педагогічної думки окресленого часового проміжку у зв'язку із недостатністю достовірної джерельної бази активно використовують творчу біографію відомого педагога-практика – А. Макаренка з метою реконструювати провідні тенденції розвитку ідей щодо сімейного виховання у контексті соціально-історичних змін першої половини ХХ століття.

Важливого значення в сімейному вихованні А. Макаренко надавав питанням етики сімейного життя. На думку педагога, вона включає як радість праці, так і радість відпочинку в сім'ї. Усе це змушує батьків і дітей дуже бережливо ставитися до тих сімейних традицій, які пов'язані з усіма формами життєдіяльності сім'ї, в тому числі й з відпочинком. При цьому А. Макаренко виходить із того, що вони виховують у дитини глибокі гуманні почуття. Наприклад, така, на перший погляд, незначна традиція – збиратися всією сім'єю раз на день за столом. Цей час повинен обов'язково бути відпочинком для всієї сім'ї. Якщо так, то він має бути радісним, не затьмарюватися неприємностями. Часом це момент єдиний, коли вся сім'я збирається разом, і коли кожен може розповісти про прожитий день, про події, свідком чи учасником яких був. І тому потрібно створювати атмосферу відвертості, що викличе і в дітей бажання поділитися з батьками своїми успіхами чи невдачами. Педагог не радить батькам висловлювати у цей момент осуд, адже важливо оберігати святковість і урочистість часу відпочинку сім'ї.

Отже, А. Макаренко у своїй творчості розкрив зміст, теоретичні засади сімейного виховання, визначив умови, форми, методи та прийоми практичного розв'язання завдань виховання дітей у сім'ї в тогочасних історичних умовах.

Дидактика К.Д. Ушинського

Борисовська Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Дидактика К. Ушинського глибинна, розмаїта й оригінальна. Він вимагав будувати навчання на основі врахування національних, вікових, статевих і психологічних особливостей дітей, наголошував на значенні повторення в процесі навчання, обґрунтував дидактичні принципи свідомості, наочності, систематичності, міцності засвоєння знань.

Вагоме місце в дидактичній системі К.Д. Ушинського займає висвітлення проблем оптимізації пізнавальної активності школярів, емоційності навчання, розвитку мислення і мовлення учнів, забезпечення наступності в навчанні, належної організації самостійної роботи й творчості школярів, шкільного краєзнавства. Як видатний педагог-методист, К. Ушинський дав низку цінних порад щодо організації навчально-виховного процесу в школі: для правильної організації навчання дітей, розвитку їх розумових здібностей треба знати їх вікові та індивідуальні особливості, передбачати правильне дозування змісту навчального матеріалу, посиленість його для учнів, послідовність і систематичність вивчення, розвиток свідомості й активності учнів, міцність засвоєння знань, виховуюче навчання та ін.

К. Ушинський вважав, що у процесі навчання необхідно розвивати пам'ять - пасивну (мимовільну) і активну (довільну), використовуючи повторення навчального матеріалу. Однак слід уникати механічного заучування, тобто зазубрювання. Неприпустиме перевантаження учнів, перевтома. Водночас навчання не може бути й розвагою. У засвоєнні знань, за Ушинським, велике значення має наочність. Діти мислять формами, фарбами, звуками, відчуттями, тому в процесі навчання корисно використовувати всі наочні засоби з тим, щоб органи чуттів брали безпосередню участь у сприйманні навчального матеріалу. Прикладом умілого використання наочності в навчанні можуть бути його книжки для дітей "Родное слово" і "Детский мир".

Значну увагу приділяв К. Ушинський розробці методики роботи вчителя на уроці, радив запроваджувати різноманітні ефективні методи і способи навчання: пояснення нового матеріалу, повторення пройденого, вправи, письмові та графічні роботи учнів, індивідуальні й фронтальні форми роботи на уроці, облік знань учнів тощо. Зосереджувався він і на питанні реалізації на уроці освітньої та виховної мети навчання. Щоб привчити учнів до самостійної роботи і прищепити їм інтерес до навчання, треба допомагати їм у навчанні, розвивати мислення, виховувати працездатність. Він був прихильником поєднання існуючих на той час формальної (розвиток пам'яті, уваги, мислення, мови) і матеріальної (вивчення матеріалу навчальних предметів) освіти.

Особливо цінним є його внесок теоретичного й практичного доведення ефективності та прогресивності звукового, аналітико-синтетичного методу навчання грамоти; розробки і наукового обґрунтування основи початкового навчання та виховання дітей.

Педагогічні ідеї Г. Ващенка в розбудові національної системи освіти

Гасанова Гюльшад Джамал кизи

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Успішне вирішення завдання реформування освітньої галузі полягає в демократичній консолідації нашого суспільства і можливе лише за умови глибокого й всебічного знання досвіду початкової освіти і виховання минулого як на терені нашої Вітчизни, так і за кордоном. Тому особливий інтерес становить педагогічна спадщина видатного українського педагога Г. Ващенка. У численних працях педагог обґрунтував концепцію, сформулював програму, методологію і методику виховання, озброїв учителів сучасними підходами, як саме формувати особистість українського патріота. Саме зараз завдання та створення власної системи національної освіти, яка б забезпечила міцний розвиток Української держави, є на часі актуальними й потребують розв'язання відповідно до вимог нашого важкого часу – військового стану.

Ідеї, висловлені Г. Ващенком, не втратили своєї актуальності й у 20х роках початку XXI ст. На нашу думку, вони співзвучні з основними нормативно-правовими документами нашої держави, які спрямовані на реформування системи освіти. У праці вченого «Виховання волі і характеру», (Лондон-Мюнхен), подано практичні шляхи реалізації тих завдань, які знаходять своє відлуння у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, де зазначено, що «Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності». Великий патріот України щиро вірив, що наша держава незабаром стане самостійною. Тому натхненно і активно працював над створенням її освітньої системи, глибоко усвідомлюючи роль освіти і виховання у процесах державотворення, якісного оновлення українського суспільства.

У своїх працях Г. Ващенко значну увагу приділяв розгляду й аналізу виховних ідеалів. Так вчений вивчав і порівнював такі виховні ідеали: «християнський, загальноєвропейський, український національний, націонал-соціалістичний і більшовицький»; висловив чимало визначних педагогічних ідей, актуальних нині в українському суспільстві. Передові педагоги, яким не байдужі до розвитку національної освіти, більшість керівників закладів освіти поклали ці ідеї в основу освітнього процесу сучасної української школи.

Отже, Г. Ващенко – це зірка першої величини на небосхилі вітчизняної педагогіки. Громадськість все активніше ставить питання про його визнання як педагога-державника, чиї педагогічні ідеї необхіднокласти в основу сучасної системи освіти і виховання.

Народна педагогіка про формування працелюбства у дітей

Демченко Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Народна педагогіка, передаючись від покоління до покоління, протягом історії супроводжує народ. Звернення до літературних джерел засвідчує, що споконвіку народ надавав великого значення формуванню в дітей таких моральних категорій, як честь, совість, працелюбство, почуття обов'язку і відповідальності. Цьому був підпорядкований увесь устрій і лад життя народу.

Працелюбство завжди було однією з найважливіших етичних якостей, а процес його формування - стрижнем етичного виховання, важливою частиною педагогічного ідеалу. Протягом багатьох століть народ виробляв найдієвіші шляхи трудового виховання, накопичував безцінний педагогічний досвід.

Українська народна педагогіка у процесі створення матеріальної та духовної культури головну роль відводила праці. У прислів'ях, як своєрідному кодексі поведінки людини, говорилося: «Без труда нема добра», «Будеш трудитися – будеш кормитися», «Праця людину годує, а лінь – марнує». Люди вважали, що добра праця забезпечує достатній фізичний, розумовий, естетичний, морально-духовний розвиток («Щоб людиною стати, треба працювати», «Хто багато робить, той багато знає», «У праці краса людини», «Землю прикрашає сонце, а людину праця»). Як бачимо, питання працелюбства турбувало народ завжди. Тому в «Золотому правилі» народної педагогіки наголошується: «Людина виховується в праці, через працю і для праці», «Без праці людини не виховаєш», «Аби вмів робити, навчися, як жити», бо праця є метою і суттю людського життя. У народній філософії праця розглядалася як внутрішня потреба людини, як основа її життя, тому в багатьох прислів'ях і приказках прославляється любов до праці й необхідність формування працелюбства: «Без труда нема плода», «Бджола мала, а й та працює», «Людина народжується для праці, як птиця для польоту».

Наголошуючи на вихованні працелюбства й поваги до праці, народ мав на увазі не лише працю фізичну, але й розумову: «Учитись ніколи не пізно», «Грамоти вчиться - завжди пригодиться», «Хто хоче багато знати, тому треба мало спати», «Не краса красить, а розум». Значна кількість прислів'їв і приказок давала уявлення про працю в сільському господарстві, ремеслі. У них відбивалися сільськогосподарський календар, метеорологічні спостереження: «Зелене жати - нічого не мати», «Хто рано посіє, той рано пожне», «Зима без снігу, літо без хліба», «Грім гримить, хліб буде родить», «Бджола летить - де мед пахтить». З великим засудженням і строгістю розглядала народна педагогіка лінь, небажання трудитися, роботу «аби як».

Отже, важливим народним виховним засобом для формування працелюбної особистості є праця. Народна педагогіка справедливо вважає, що праця є природною умовою життя людини і суспільства, внутрішньою потребою людини, і тільки через працю приходить до людини усвідомлення самої себе як особистості.

Досвід просвітницької діяльності Б. Грінченка

Дрозд Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Аналіз архівних джерел, звітних документів про діяльність педагогічних спілок Слобожанщини досліджуваного періоду показав, що протягом значного проміжку часу Б. Грінченко в тій чи іншій мірі був причетний до створення або активної роботи практично всіх просвітніх організацій кінця XIX - початку XX століття. Так, 1881 року Б. Грінченко організовує першу педагогічну спілку зі своїми приятелями – однодумцями Д. Пісочинцем та І. Спілкою. Влітку 1891 року в Харкові було засновано «Братство Тарасівців», в якій Б. Грінченко брав активну участь. До братства входили відомі діячі культури М. Коцюбинський, М. Вороний, В. Самійленко, В. Шемет та багато інших. В травні 1906 року за ініціативою Б. Грінченка, В. Доманицького та С. Єфремова засновано Всеукраїнську учительську спілку (ВУС), в якій київські українофіли вели боротьбу за відродження національної школи на Україні.

Для результативної та цілеспрямованої роботи київського товариства «Просвіта» у 1906 році Б. Грінченко складає Статут, який став основою роботи Товариства. Основні напрямки культурно-просвітницької діяльності товариств «Просвіта»: українізація народної освіти; культурно-просвітницька діяльність серед населення; поширення українського друкованого слова.

У своїй культурно-просвітницькій діяльності «Просвіти», за ініціативою Б. Грінченка, надавали велике значення поширенню серед народу українського друкованого слова. Прикладом реалізації програми діяльності товариства «Просвіта» було активне впровадження по всій Україні лекцій, літературних вечорів, відкриття громадських бібліотек тощо. Поєднання лекції з музичним вечором стало основною формою масових заходів, влаштованих київською «Просвітою».

Товариства «Просвіта» (Київ, Чернігів, Львів, Одеса та інші) активно співпрацювали з іншими легальними культурно-просвітницькими організаціями, зокрема, музичне товариство «Боян» у Києві (грудень 1906 року), травень 1906 року, за ініціативою Б. Грінченка, В. Доманицького та С. Єфремова створюється Всеукраїнська учительська спілка (ВУС). Для поширення справи відродження національної культури відбувається поширення взаємодії з товариством учительської допомоги (м. Полтава – Спілка вчителів-українців), товариства грамотності (м. Харків, м. Катеринослав, м. Херсон, м. Чернігів, в повітових містах), Українське наукове товариство у Києві (УНТ).

«Просвіта», завдяки активній та наполегливій діяльності її засновника – Б. Грінченка, стала основною і найбільш поширеною громадською спілкою, яка надихнула український народ до розвитку національної самосвідомості, консолідувала всі прошарки українського суспільства з метою національного пробудження свого народу. «Просвіти» підняли дух українців, почуття національної та людської гідності, піднесли інтерес до свого народу, своєї культури і літератури.

Методи навчання читання в домашній освіті першої половини XIX ст.

Мацишина Світлана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

У змісті діяльності домашніх наставників і вчителів у досліджуваний період використовувався широкий спектр методів: методи навчання (літероскладовий, складовий, звуковий синтетичний, звуковий аналітичний методи, методи початкового навчання грамоти Д. Оболенського, Жакото, методи перекладу – текстуально-перекладний та граматико-перекладний, словесні, наочні, практичні) та виховання (метод прикладу, змагання, доручення, заохочення та покарання, переконання, навіювання, слово як важливий засіб виховання).

На особливу увагу заслуговують методи навчання читання. Так, на початку XIX століття у практиці початкового домашнього навчання читання використовувався літероскладовий метод, сутність якого полягала у механічному заучуванні літер, їх назв, складів та слів. Зазначений метод викликав у учнів багато складнощів та труднощів. Спочатку використання методу передбачалось заучування напам'ять усіх літер алфавіту. Наступним кроком було вивчення складів. Вихованці заучували штучно утворені склади, які не вживались в усному та письмовому мовленні. Окрім громіздкості у використанні цього методу суттєвим недоліком була неефективність його практичного застосування.

Другим етапом у навчанні було читання по складах: спочатку вихованець вимовляв повну назву кожної літери, потім утворював склади і нарешті поєднував ці склади у слова. Термін даного навчання становив приблизно рік. До суттєвого недоліку зазначеного методу можна віднести відсутності у ньому акцентування на звуках. Складна назва літери була досить незручною для сприйняття звуку, який читається.

Крім того, в зазначений історичний період у практиці початкового домашнього навчання грамоти застосовувались методики Д. Оболенського, Жакото. Методика Д. Оболенського передбачала застосування: звукового синтетичного методу навчання грамоти. Її сутність полягала у промовлянні та заучуванні окремо голосних і приголосних звуків. Надалі відбувалось їх складання у слова. Суттєвим недоліком даної методики було відсутність зауваження щодо позначення однією літерою кількох звуків. Методика навчання грамоти Жакото ґрунтувалась на основі звукового аналітичного методу. Використання цього методу полягало у знаходженні в знайомому тексті вивчених слів, розклад їх на склади, на звуки, пояснення як вони пишуться. Подальше написання слів відбувалось за зразком. Аналіз історико-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що методика використання методики Жакото було досить поширеним явищем серед домашніх наставників і вчителів першої половини XIX століття.

Вибір форм та методів обумовлювався педагогічною майстерністю гувернера.

Практична реалізація ідей В. Сухомлинського щодо гуманістичного виховання молодших школярів

Мирошнікова Ганна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

В Україні ідеал гуманістичного виховання блискуче реалізував у 50-60 роках ХХ століття В. Сухомлинський. Уся освітня система очолюваної педагогом Павлиської школи була орієнтована на творення щастя кожного вихованця, доброго ставлення до дітей, створення умов для індивідуально-творчого розвитку кожної особистості.

Ідея гуманізації виховання пронизувала всю систему роботи Павлиської середньої школи: завдання навчання і виховання (виховання справжньої людини, якій не байдужий навколишній світ, яка прагне і робить його людянішим, чеснішим, кращим своїм життям, своєю працею); основні принципи (любов до дітей, розвиваюче навчання і виховання, врахування вікових і індивідуальних особливостей дітей, єдність вимог з повагою до гідності дитини, поєднання індивідуальних особистісних інтересів з інтересами інших людей, суспільства і т.д.); зміст навчання і виховання (наближення змісту навчання і виховання до природи, до навколишнього світу, до життя дітей, людей, країни; виховання через серце, розум і руки дитини, через потреби і можливості дитини, шляхом перспектив її всебічного розвитку); методику організації життя, виховання, навчання в цій сім'ї, в навколишньому середовищі.

В Павлиській школі була ціла система методів, прийомів, форм організації гуманістичного виховання школярів. Серед найголовніших методів, прийомів впливу педагога на вихованців В. Сухомлинський виділяв такі: виховання словом, виховання прикладом, система методів організації діяльності і формування досвіду гуманної поведінки дітей, стимулювання й оцінювання вчинків, поведінки, діяльності, методи самовиховання, саморозвитку учнів.

Так, різноманітними, наповнені високими гуманними ідеями були форми організації виховного процесу в Павлиській середній школі: незвичайні уроки казки, думки, творчості; різноманітні традиції в школі і сім'ї різнопланові гуртки (їх було 60-70); екскурсії, подорожі по рідному краю; творча продуктивна виробнича сільськогосподарська праця молодших школярів. Будь-який виховний захід обов'язково поєднував «розум – серце – руки дитини». А навчання грамоті 6-річок проходило через складну систему образно чуттєвого сприймання дітьми довкілля: емоцій – почуття – сприймання – уяви – образи навколишнього світу – образно-емоційне мислення – логічне мислення – запам'ятовування – застосування в різноманітні діяльності (малювання, читання, роздуми, спостереження).

Отже, пріоритетним є те, що проводилась цілісна продумана система гуманістичного виховання школярів, яка включала різноманітні методи, форми, прийоми обережного і мудрого впливу на почуття, емоції, свідомість, працю дітей.

Практична реалізація ідей В. Сухомлинського щодо вимог до особистості вчителя

Навроцька Катерина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Діяльність учителя є багатогранною: це й організаційно-педагогічна і науково-методична, навчально-виховна робота, що включає роботу з колективом взагалі й особистістю зокрема, спілкування з сім'єю вихованця. В. Сухомлинський був переконаний, що «не варто забувати дуже важливої істини: виховує не програма, не підручник, не метод, а особистість і лише особистість учителя».

Запропонована В. Сухомлинським ефективна форма підвищення психолого-педагогічної культури вчителя – постійно діючий психологічний семінар. В Павлівській школі його заняття проводились двічі на місяць. В центрі уваги – дитина. Розглядалися важливі аспекти психічного розвитку особистості, обговорювались педагогічні характеристики учнів, класних колективів.

Протягом 1966-1968 років педагог виступав на заняттях семінару з доповідями і повідомленнями на теми: «Засоби виховного впливу на учнів», «Психологічна культура уроку», «Оберігати нервову систему дитини», «Про виховання важких дітей», «Про виховання дітей з патологією поведінки і емоцій», «Труднощі у вихованні учня» та ін.

Педагог-практик мудро і наполегливо вчив колег бачити кожного вихованця очима творця, проектувати його розвиток з опорою на здібності й обдарування, реальні навчальні можливості.

Педагогічну творчість учителів Павлівської середньої школи повністю підтримував директор. В. Сухомлинський відстоював власні погляди, ділився досвідом, розкривав секрети творчості перед педагогічною громадськістю, умів «пробудити в учителів інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи».

В усіх найвідоміших книгах – «Серце віддаю дітям», «Духовний світ школяра», «Сто порад учителеві», «Павлівська середня школа», «Розмова з молодим директором школи», «Як виховати справжню людину», «Людина неповторна», «Вірте в людину», «Шлях до серця дитини», «Народження громадянина», «Методика виховання колективом», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» – та в більшості статей знаходять актуальне відображення найрізноманітніші аспекти соціально-гуманітарної, психолого-педагогічної, фахової і практичної підготовки вчителя. Сам Василь Олександрович, працюючи на різних посадах (завуча, директора, завідуючого районним відділом народної освіти, а останні двадцять два роки – директором Павлівської середньої школи), вважав себе передусім народним учителем, вихователем-наставником дітей.

Отже, характерною особливістю, що вирізняє педагогічну систему В. Сухомлинського від інших, є те, що вона повністю спирається на особистість вчителя як носія найвищих ідеалів людяності, добра та справедливості.

Педагогічні погляди С. Русової щодо виховання особистості

Підгорна Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Кожна історична епоха формує свої світогляди, норми поведінки, взаємини з іншими людьми, визначає пріоритети. Все, що оточує дитину, певною мірою її виховує та формує як особистість, закладає риси характеру. Саме на це й спрямована концепція виховання молоді, майбутнього громадянина і захисника України. Вирішення цих питань потребує детального дослідження минулого, розробки інноваційних технологій організації виховного процесу.

Вивченню життєвого, творчого шляху та спадщини С. Русової присвятили свої дослідження Г. Груць, І. Пінчук, Л. Гонюкова, О. Джус, Н. Маліновська, О. Пшеврацька, В. Сергєєва, О. Пеньковець, О. Таран, О. Фролова та ін.

Проблема виховання проходить наскрізно через всі педагогічні праці, погляди, висловлення С. Русової. За педагогом, виховання починається біля колискової, через казку, пісню, лічилку, байку, ігри, тобто через національні скарби. За визначенням С. Русової, саме в сім'ї починають формуватися перші моральні почуття: турбота, любов, ласка з боку батьків, згуртована та здорово сім'я, пошана до літніх членів родини. Приклад батьків стає тим джерелом, яке з годою виростає у любов та відданість до Батьківщини, до рідного краю, до свого народу.

Виховання учнів Софія Русова розглядала як безперервний закономірний процес, тобто кожний наступний етап настає після попереднього. Насамперед педагог наголошувала на абсолютній увазі до вікових та індивідуальних особливостей, національному характері, загальнолюдських цінностях та побудоване поза політикою. «Школа повинна стати тою ланкою, яка проводить дитину від вузько родинного виховання через дошкільний садок, ігрові майданчики в широко соціальний колектив і веде учня через національно-громадянське виховання до всесвіту».

Найважливішим у процесі виховання С. Русова виділяла власний приклад. Аналіз біографії педагога дозволив встановити хронологію подій того часу. 100 років тому, у 1922 року С. Русова змушена була емігрувати з УСРР. У листі до рідних вона писала: «Прощай, рідна, дорога Україно. Кидаю тебе з одним палким бажанням усі свої старі сили віддати на визволення Твого народу, щоб знову пишалася Ти й волею, і наукою, і багатством». Під час вимушеної еміграції, С. Русова отримала звістку про страшний голодомор, який відбувався на Україні. 15 лютого 1933 року Українська національної жіноча рада у Празі видала звертання до всіх народів і країн світу, щоб вони звернули увагу, відреагували на жахливу ситуацію. Жіноча рада звернулася до Міжнародної організації Червоний хрест. І підписала цю славетну й сміливу заяву голова Національної ради жінок України, професор Софія Русова.

Підготовка вчителя початкових класів: погляд К.Д. Ушинського

Тер-Арсенян Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Справжній учитель, на думку К. Ушинського, – це той, хто повсякчас вчиться сам, займається самоосвітою, знайомиться з найновішою педагогічною літературою, постійно вдосконалюється й підвищує свою кваліфікацію. Вчитель повинен бути високоосвіченою людиною з енциклопедичними знаннями, любити свою професію, бути завжди зацікавленим в удосконаленні своєї майстерності.

Педагогічну спадщину К. Ушинського досліджували Л. Артемова, І. Барсук, Є. Водовозова, М. Гриценко, М. Грищенко, М. Даденков, С. Литвинов, О. Любар, О. Мазуркевич, М. Рibaкова, О. Романовський, Г. Стельмахович, Д. Федоренко та багато інших науковців. Твори великого вченого добре знають і зарубіжні педагоги.

К. Ушинський відводив учителеві відповідальну роль у суспільстві. Педагог розробив певну систему підготовки, зокрема рекомендував впроваджувати її у педагогічних семінаріях. Для вчителя знання свого навчального предмета є далеко не головним завданням. Головне, щоб він умів виховувати учнів своїм предметом, своїм прикладом. Учитель має добре знати вікову психологію, індивідуальні особливості дітей і чітко визначати мету своєї діяльності, має володіти педагогічним тактом, зовнішньою та внутрішньою техніками, знати свою справу і завжди займатися підвищенням власної професійної майстерності.

Власне для підготовки вчителів педагог створив учительські семінарії («Про проект учительської семінарії»). У них поряд з вивченням необхідних навчальних дисциплін відбувається ґрунтовна практична підготовка майбутніх вчителів. Ушинський вважав, що вчитель повинен «...досконало володіти письмом, уміти малювати, креслити, виразно читати і обов'язково співати». На думку педагога, в університетську учительську семінарію слід приймати вихованців тільки тоді, коли можна з упевненістю передбачити в них хороших вчителів. К. Ушинський вважав необхідним виховання у майбутніх вчителів потягу до знань, до самоосвіти. Він започатковує річне стажування, яке має розпочатися після завершення навчання в семінарії. Випускники проходять стажування під керівництвом наставників семінарії, беруть у них консультації, звертаються за порадами, за необхідною літературою, методичними посібниками. Окремим стажистам семінарія надавала грошову підтримку. Лише після цього випускники отримували кваліфікацію вчителя.

Отже, К. Д. Ушинський високо підняв суспільне значення вчителя, розробив систему його наукової і педагогічної підготовки. Значну частину своїх робіт він присвятив саме вчителю. Його розуміння проблеми народного вчителя було прогресивним свого часу і тепер залишається співзвучним нашому часу. Ідеї великого педагога зберігають свою творчу силу, і залишаються дієвими в практиці нинішніх педагогів.

Цінності сімейного виховання у педагогічній спадщині А. Макаренка Хоменко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Сучасні обставини, вимагають переосмислення ціннісних підстав сімейного виховання, об'єднання зусиль сім'ї, школи та педагогічної науки у справі навчання та виховання підростаючого покоління. Цінність сімейного виховання для становлення та розвитку людини, розуміння важливості сім'ї у житті держави та забезпечення суспільної стабільності та прогресу зумовили актуальність теми дослідження.

А. Макаренко вніс багато нового, оригінального у висвітлення проблем сімейного виховання. Він довів, що вирішальним фактором виховання дитини в сім'ї є усвідомлення батьками відповідальності за її майбутнє. Викликають інтерес його думки щодо структури сім'ї, морального та трудового виховання у сім'ї, а також місце авторитету батьків. Науковець зазначав, що при правильному організованому вихованні у сфері сімейного господарства виховуються такі риси, як колективізм, чесність, відповідальність, турботливість. Дослідження наукових праць А. Макаренка уможлиблює окреслення змісту та завдань його системи сімейного виховання. Так, можна виокремити такі напрямки цієї системи: моральне (виховання дисциплінованості та культурних навичок), трудове (виховання у праці), економічне (ведення сімейного господарства), а також статеве. Поняттю «дисципліни» А. Макаренко приділяє особливе значення та розкриває кількома дефініціями: збірник правил поведінки; сталі, виховані звички особи; слухняність; результат виховання. Вчений вважає, що дотримання режиму є оптимальним засобом виховання дисциплінованості.

На думку Антона Семеновича трудове виховання в сім'ї треба починати змалку, чим раніше, тим краще, ще у вигляді гри (напр., догляд за іграшками: для хлопчика – розкласти інструменти на свої місця, для дівчинки – навести лад у своїх ляльках, іграшках). З віком трудові доручення дитини треба утруднювати, щоб поставивши згодом певні завдання, дитина могла вирішувати самостійно. Але, батьківські вимоги мають бути зрозумілими та здійсненними для дитини. На думку А. Макаренка, не слід хвалити дитину за виконану роботу у присутності знайомих та друзів; не потрібно дитину карати за погано виконану або невиконану роботу. Потрібно добитися, щоб запропоноване дитині завдання було виконано якнайліпше. Для цього батьки можуть використати такі методи як: прохання, довіреність або примус. У сучасних умовах багато із поглядів А. Макаренка на сімейне виховання дітей зберегли свою актуальність й потребують широкої пропаганди для ефективного використання в системі педагогічного навчання. Водночас необхідне творче, із врахуванням сучасних тенденцій сімейного виховання, використання цієї спадщини. Слід звернути увагу на зростання матеріальних і культурних можливостей багатьох сімей, встановлення між школою та сім'єю рівноправних партнерських відносин у вихованні дітей, більш повного обліку національних традицій у сімейному вихованні, особливо в сучасній ситуації.

С. І. Миропольський про роль просвітництва

Шведова Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

С. І. Миропольський як і К. Д. Ушинський, бачив головний засіб покращення життя народу в розповсюдженні просвітництва, в широкому розвитку народної освіти. Він не одноразово підкреслював у своїх працях, що моральна економічна велич народу, його сила та могутність, його безпека та слава – в просвітництві.

Літературно-педагогічну спадщину С.І. Миропольського можна згуртувати у такі групи: переклади, науково-методичні статті, рецензії, підручники, методичні посібники для вчителів, які вчений комітет Комітет Міністерства народної освіти визнавав як ті, що заслуговують уваги, схвалення та використання як учбових посібників для бібліотек, учительських інститутів, семінарій та початкових шкіл. Це не випадково, тому що для С.І. Миропольського було характерно серйозне та сумлінне ставлення до написання літературно-педагогічних праць. При кожному новому виданні, використовуючи примітки критики, він обов'язково робив необхідні виправлення. Треба відмітити, що його книги витримували декілька видань. Сергій Іринесвич ніколи не претендував на особливу самостійність наукових досліджень та користувався всім, що з'являлось та зберігалось з цього питання. Під час написання рецензій Миропольський відмічав, що критика не повинна бути причепливою, а навпаки – бути суворо уважною та справедливою. Даючи рецензію на чийсь працю, педагог нападав не на особистість, а на ті сторони праці, які йому здавались слабкими, вказував на кращі сторони роботи та правильне вирішення проблеми, яка розглядалась.

Сергій Іринесвич слугував справі просвітництва, всіма силами ділився зі всіма тим, що було вироблено їм у ході практичного та теоретичного вивчення шкільної справи (як наставник народних вчителів, свою роботу в школі, в «тишій кабінету», спостереженням під час педагогічних мандрівок по всіх кінцях великої країни). С.І. Миропольський вважав, що народна школа повинна бути рушійною силою будь-якого успіху та ствердження тих моральних основ, на яких ґрунтується держава, а керівники початкових учбових закладів, на його погляд не достатньо ясно розуміють життєве значення школи.

Миропольський своїми працями намагався підняти значення школи для мас, показати живий зв'язок, який існує між освітою та добробутом народу, пробудити думку та вказати шлях до вирішення завдань в педагогічній практиці. Він звертав увагу суспільства на те, що народна школа до тих пір не буде мати майбутнього, доки навчання не стане в ній виховуючим, що не можна змішувати навчання розумове з моральним, що перше завжди було та буде головним провідником другого в суспільстві.

Отже, за С. І. Миропольським освіта є найкращим подарунком для народу, а не постанови та накази, які не покращують народної моральності.

**ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ:
ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали II науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання
факультету початкового навчання

11 жовтня 2022 року

Збірник тез наукових доповідей

За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента,
професора кафедри початкової і професійної освіти
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
В. В. Ушмарової

*Відповідальний за випуск: В. В. Ушмарова
Комп'ютерна верстка: Л. С. Філатова*

Тези друкуються в авторській редакції

**Відповідальність за дотримання вимог
академічної доброчесності та зміст несуть автори**

Підписано до друку 07.09.2022

Ум. друк. арк. 7,44